

לאומי

דוח על הסיכונים

ליום 30 ביוני 2021

הדוח על הסיכונים נמצא באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il < אודות < מידע כספי < גילוי לפי
נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים, ובאתר מגנ"א של רשות ניירות ערך בכתובת: www.magna.isa.gov.il

תוכן העניינים¹

עמוד	
3	חלק 1 מידע כללי
3	דוח על הסיכונים
4	מטרה ועקרון הגילוי
4	מידע צופה פני עתיד
5	תחולת היישום
6	חלק 2 יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול הסיכונים ונכסי סיכון משוקללים
6	יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)
8	גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים
10	הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר
12	סקירת נכסי סיכון משוקללים (OV1)
13	חלק 3 הרכב ההון
13	הרכב ההון הפיקוחי (CC1)
15	מידע נוסף על הון והלימות הון
20	חלק 4 יחס המינוף
20	השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)
21	יחס המינוף (LR2)
22	חלק 5 סיכון אשראי
27	איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)
28	סיכון אשראי לפי ענפי משק
34	שיטות להפחתת סיכון אשראי - סקירה (CR3)
35	הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (CR5)
37	מידע נוסף על סיכון אשראי
41	חלק 5א סיכון אשראי של צד נגדי
41	ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)
42	הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)
43	חלק 6 סיכון שוק
44	סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)
45	חלק 7 סיכון נזילות
46	יחס כיסוי הנזילות - טבלת גילויים עיקריים (LIQ1)
47	חלק 8 סיכון תפעולי
48	חלק 9 מידע נוסף על סיכונים אחרים
51	מקרא

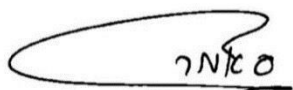
¹ למידע בנוגע לראשי התיבות בשמות הגילויים ראה מקרא בסוף הדוח.

חלק 1 - מידע כללי

דוח על הסיכונים

אנו מתכבדים להגיש דוח על הסיכונים ליום 30 ביוני 2021 (להלן: "דוח על הסיכונים") של בנק לאומי לישראל בע"מ (להלן: "הבנק"). הדוח על הסיכונים ערוך בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים והנחיותיו בדבר דרישות הגילוי המפורטות כנדבר 3 של ועדת באזל, כפי שאומצו במסגרת הוראות הדיווח של בנק ישראל, ומידע נוסף על סיכונים. בנוסף, הדוח ערוך בהתאם להנחיות הפיקוח על הבנקים בדבר דוח רבעוני של תאגיד בנקאי ואינו כולל את כל המידע הנדרש בדוחות השנתיים המלאים. יש לקרוא אותו יחד עם הדוח על הסיכונים של הבנק ליום 31 בדצמבר 2020.

דוח זה מהווה מידע משלים ונלווה לדוחות הכספיים המאוחדים של הבנק ולדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2021 ויש לקרוא אותו יחד עם המידע המוצג בהם.

ד"ר סאמר חאגי יחיא
יו"ר הדירקטוריון

חנן פרידמן
מנכ"ל

ליאת שוב
סמנכ"ל בכיר ראש חטיבת
ניהול סיכונים

12 באוגוסט 2021

מטרה ועקרון הגילוי

הדוח נועד לאפשר לקוראי הדוחות של הבנק להעריך מידע משמעותי שכלול בהם לגבי יישום מסגרת העבודה של ועדת באזל, ההון, חשיפות הסיכון ותהליכי הערכת הסיכון.

המידע בדוח זה כולל:

- דרישות גילוי שפורסמו על ידי ועדת באזל (דרישות נדבך 3).
 - דרישות גילוי על סיכונים המבוססות על מקורות אחרים, לרבות דרישות גילוי שפורסמו על ידי הוועדה ליציבות פיננסית (FSB) באמצעות צוות משימה לשיפור הגילוי (EDTF).
 - דרישות גילוי נוספות בהתאם להוראות הדיווח של בנק ישראל והנחיותיו (מידע נוסף).
- הדוח נערך בהתאם לדרישות הפיקוח על הבנקים בנוגע לגילוי לפי הוראות נדבך 3 של ועדת באזל ומידע נוסף על סיכונים, כפי שמעודכנות מעת לעת, ובהתאם לעקרונות המפורטים להלן:
- לגבי נתונים כמותיים שנכללו בגילויים קודמים במסגרת דרישות הגילוי של נדבך 3 או במסגרת דרישות גילוי נוספות כאמור לעיל, הוצגו נתונים השוואתיים לתקופה המקבילה בשנת הדיווח הקודמת כנדרש בהוראות.
 - המידע מבוסס בחלקו על מידע פיננסי שמוצג בדוחות הכספיים של הבנק אשר משמש בסיס לחישוב של יחסים רגולטוריים בהתאמות הנדרשות ובחלקו על הערכות פנימיות ומודלים פנימיים. לאור זאת, חלק מהמידע הינו בגדר אומדן לא מבוקר ו/או מייצג מידע שהינו בגדר מידע צופה פני עתיד.
 - המידע האיכותי בנוגע לחשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם מפורט ברובו במסגרת הדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020, למעט אם חלו שינויים מהותיים בששת החודשים הראשונים של שנת 2021 (להלן: "התקופה המדווחת"). לאור זאת, יש לעיין בדוח זה ביחד עם הדוח על הסיכונים והדוח הכספי ליום 31 בדצמבר 2020. כמו כן, מידע רלוונטי נוסף ניתן למצוא בפרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2021 (להלן: "דוח הדירקטוריון וההנהלה").

מידע צופה פני עתיד

דוח על הסיכונים כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים, כגון: "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשפיע", "אומדן", "תרחיש", "עשוי", "יכול", "יהיה", "אופטימי", "פסימי" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח על הסיכונים נסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשנה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

תחולת היישום

- א. הקבוצה מפקחת על בסיס מאוחד על ידי הפיקוח על הבנקים בבנק ישראל. איחוד החברות המאוחדות ורישום השווי המאזני של החברות הכלולות הינו בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות בנק ישראל. ליום 30 ביוני 2021 לא קיימים הבדלים בין בסיס האיחוד לפי כללי החשבונאות ובסיס האיחוד הפיקוחי למטרות הלימות הון. כנדרש בהוראות בנק ישראל, הנתונים המוצגים במסגרת דרישות הגילוי הפיקוחיות בהתאם להוראות ועדת באזל שנכללו בדוח זה מוצגים על בסיס מאוחד בלבד ומבוססים על המידע הפיננסי המוצג בדוחות הכספיים, בהתאמות המתחייבות מיישום הוראות ועדת באזל (כגון: הניכויים מההון, מכשירי חוב הכשירים להיכלל בהון הרגולטורי, טיפול מיוחד בהשפעה חשבונאית בגין תכנית התייעלות על הון הבנק וחישוב מותאם בגין התחייבויות אקטואריות מיוחדות).
 - ב. שלוחות חו"ל של הקבוצה הבנקאית נתונות לפיקוח על ידי רשויות רגולטוריות במדינות פעילותן, אשר אמצו את מסגרת העבודה של ועדת באזל בשינויים מסוימים בכל הקשור לסטנדרטים בנושא דרישות הלימות הון, נזילות ומינף.
 - ג. המגבלות הרגולטוריות העיקריות על העברת אמצעים נזילים או הון פיקוחי בין חברות הקבוצה בארץ ובחו"ל מפורטות בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020 ולא חלו שינויים במהלך התקופה המדווחת.
- למידע נוסף בנוגע לחברות מוחזקות ראה פרק חברות מוחזקות עיקריות בדוח הדיסקוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2021 וליום 31 בדצמבר 2020.

חלק 2 - יחסים פיקוחיים עיקריים, סקירת ניהול הסיכונים ונכסי סיכון משוקללים

יחסים פיקוחיים עיקריים (KM1)

	ה	ד	ג	ב	א	
	30 בספטמבר 2020	30 בספטמבר 2020	31 בדצמבר 2020	31 במרס 2021	30 ביוני 2021	על בסיס מאוחד, ליום:
הון זמין (במיליוני ש"ח)						
1	37,475	38,086	39,262	40,446	42,014	הון עצמי רוברד 1 ^(א) הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א1	37,083	37,745	38,975	40,215	41,873	הון רוברד 1 ^(א) הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
2	37,475	38,086	39,262	40,446	42,014	הון רוברד 1 ^(א) הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א2	37,083	37,745	38,975	40,215	41,873	הון רוברד 1 ^(א) הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
3	51,210	51,427	51,559	50,779	52,345	הון כולל ^(א) הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א3	47,909	48,561	48,764	50,278	51,943	הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
נכסי סיכון משוקללים (במיליוני ש"ח)						
4	326,033	325,185	330,851	344,723	350,636	סך הכל נכסי סיכון משוקללים (RWA) ^(א)
יחסי הלימות הון, לפי הוראות הפיקוח על הבנקים (באחוזים)						
5	11.49%	11.71%	11.87%	11.73%	11.98%	יחס הון עצמי רוברד 1 ^(א) יחס הון עצמי רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א5	11.37%	11.61%	11.78%	11.67%	11.94%	יחס הון רוברד 1 ^(א) יחס הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
6	11.49%	11.71%	11.87%	11.73%	11.98%	יחס הון רוברד 1 ^(א) יחס הון רוברד 1, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א6	11.37%	11.61%	11.78%	11.67%	11.94%	יחס הון כולל ^(א) יחס הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
7	15.71%	15.81%	15.58%	14.73%	14.93%	יחס הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א7	14.70%	14.79%	14.74%	14.58%	14.81%	יחס הון כולל, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות
א11	9.25%	9.24%	9.23%	9.21%	9.20%	יחס הון עצמי רוברד 1 הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים ^(ב)
א12	2.24%	2.47%	2.64%	2.52%	2.78%	יחס הון עצמי רוברד 1 זמין, מעבר לנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים ^(ב)
יחס המינוף, לפי הוראות הפיקוח על הבנקים^(א)						
13	557,459	572,012	597,538	612,517	651,119	סך החשיפות (במיליוני ש"ח)
14	6.72%	6.66%	6.57%	6.60%	6.45%	יחס המינוף (באחוזים) יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות (באחוזים)
א14	6.64%	6.60%	6.52%	6.57%	6.43%	יחס המינוף, לפני השפעת הוראות מעבר ולפני השפעת התאמות בגין תכניות התייעלות (באחוזים)
יחס כיסוי נזילות, לפי הוראות הפיקוח על הבנקים^(א)						
15	148,613	155,031	159,197	167,882	178,372	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (במיליוני ש"ח)
16	111,521	113,143	115,863	129,494	138,432	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים, נטו (במיליוני ש"ח)
17	133%	137%	137%	130%	129%	יחס כיסוי נזילות (באחוזים)

ראה הערות בעמוד הבא.

הערות:

- (א) נתונים אלה כוללים התאמות בגין תכניות התייעלות שנקבעו לפי מכתב הפיקוח על הבנקים בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל", הפוחתות בהדרגה עד ליום 30 ביוני 2022 וליום 30 בספטמבר 2024 בהתאמה. לפרטים נוספים על השפעת הוראות המעבר וההתאמות בגין תכניות התייעלות ראה "הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית" בחלק 3 בהמשך הדוח. מסך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון הופחתו 104 מיליון ש"ח בשל התאמות בגין תכניות התייעלות (ליום 31 במרס הופחתו 7 מיליון ש"ח, ליום 31 בדצמבר 2020 התווסף 1 מיליון ש"ח, ליום 30 בספטמבר 2020 התווספו 8 מיליון ש"ח, ליום 30 ביוני 2020 התווספו 15 מיליון ש"ח).
- (ב) יחס הון רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש עד ליום 31 במרס 2020 הינם 10% ו-13.5% בהתאמה. ביום 31 במרס 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים הוראת שעה לצורך התמודדות עם משבר הקורונה לפיה יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש ויחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 9% ו-12.5% בהתאמה. ליחסים אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למעט הלוואות לדיור שניתנו בתקופת הוראת השעה. לפירוט נוסף על הוראת השעה להתמודדות עם משבר הקורונה ראה פרק גישת התאגיד הבנקאי להערכת הלימות ההון להלן.
- (ג) להרחבה בנושא יחס המינוף ראה חלק 4 בהמשך הדוח.
- (ד) יחס כיסוי הנזילות של הבנק חושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות במהלך הרבעון המדווח. להרחבה בנושא יחס כיסוי נזילות ראה חלק 7 בהמשך הדוח.

גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים

הפעילות העסקית של הבנק כרוכה בניהול סיכונים פיננסיים ושיאנים פיננסיים. הסיכונים הפיננסיים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם: סיכוני אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליבה של הבנק וכן סיכוני שוק ונזילות. לצד ניהול הסיכונים הפיננסיים, פעילות הבנק כרוכה בסיכונים שאינם פיננסיים אשר ניהולם הינו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכון רגולציה, סיכון ציות, סיכון משפטי, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי, סיכון מודלים, סיכון סביבתי, סיכון הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון מאקרו-כלכלי.

אסטרטגיית ניהול הסיכונים בלאומי הינה שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת ניהול הסיכונים כוללת מנגנונים לזיהוי סיכונים ואמידתם, הגדרת מבנה ארגוני ותחומי אחריות לניהולם לרבות מנגנוני בקרה ודיווח נאותים.

בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשדרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

ניהול הסיכונים בלאומי מבוסס על שלושה "קווי הגנה" כפי שנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310 - "ניהול סיכונים".

החטיבה לניהול סיכונים הינה פונקציה בלתי תלויה האחראית לתכנון ולפיתוח של מסגרת העבודה הכוללת לניהול סיכונים בבנק. תחומי האחריות המרכזיים של החטיבה לניהול סיכונים עומדים בהגדרת הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 310, לרבות אחריות על ניהול הסיכונים ברמת הקבוצה והבנק, יצירת תמונה כוללת ועדכנית של הסיכון לצורך קבלת החלטות, הובלה בכתיבת מדיניות הסיכונים של לאומי בכל הסיכונים המרכזיים, סיוע לדירקטוריון בגיבוש תיאבון הסיכון של הבנק והובלת תהליך הערכת נאותות הלימות ההון (ICAAP).

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכונים וברמת חומרתם ביחס לטבלה שפורסמה בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 למעט הסיכון התפעולי. ברבעון זה הוחלט על הפרדת ההערכה של סיכון הסייבר והסיכון התפעולי לאור ייחודיות הסיכון והשלכותיו. סיכון הסייבר ממשיך להיות מוערך כבינוני-גבוה והסיכון התפעולי מוערך כבינוני, כלומר הפחתה ברמה אחת בחומרת הסיכון התפעולי מ"בינונית גבוהה" ל"בינונית", כתוצאה מיציבות הסביבה התפעולית בדגש על התמודדות עם משבר הקורונה.

הכרזה על סכסוך עבודה

ביום 1 באוגוסט 2021 נתקבלה בבנק הודעה על סכסוך עבודה שהוכרז, לבקשת ארגון העובדים בבנק, על ידי הסתדרות העובדים הכללית החדשה - הסתדרות המעו"ף, מכוח חוק יישוב סכסוכי עבודה, התשי"ז-1957. מכוח הודעה זו, יוכל ארגון העובדים בבנק, לנקוט בצעדים ארגוניים, לרבות שביתה, החל מיום 17 באוגוסט 2021.

הנושאים שבסכסוך לפי לשון ההודעה, נעוצים בין היתר בדרישות הבאות: הסדרת מתכונת עבודה מהבית; הסדרת קביעות עובדים; ביטול מנגנון קביעת קידומי השכר; הסדרת שעות העבודה במשמרות, ועוד.

השפעת משבר הקורונה

התפשטות נגיף הקורונה החלה להשפיע על מרבית מדינות העולם במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020, ובהמשך החרפה מהירות התפשטות הנגיף בעקבות הפעה של מוטציות שונות. מרבית הממשלות פעלו בדרך של הטלת סגר זמני, הפסקות זמניות ומתמשכות של חלקים משמעותיים מן הפעילות הכלכלית וטיפול בנפגעי המחלה, תוך הגדלה ניכרת של ההוצאות לטיפול באזרחים והעסקים אשר עבודתם הופסקה. הבנקים המרכזיים ברחבי העולם עדיין פועלים במגוון של כלים לצורך תמיכה בפעילות הכלכלית, מעבר לשמירה על רמה נמוכה ואף שלילית של הריבית. לקראת סוף שנת 2020 אושר לשימוש חיסון, אשר החל להיות מיושם במידה לא אחידה של מהירות במדינות העולם השונות, בעיקר במדינות המפותחות ובאופן איטי יותר גם המדינות המתפתחות.

לנוכח תהליך ההתחסנות המהיר שיושם בישראל, הסיכונים הנוגעים לפעילות הכלכלית בישראל פחתו. יחד עם זאת, ירידת "הזיכרון החיסוני" והופעתו של וריאנט דלתא מחייבות משנה זהירות מצד השלטונות בישראל והביאו ליישומן של מגבלות חדשות על המשק הישראלי, בין השאר על תנועת נוסעים מחו"ל/לחו"ל ותיירות נכנסת ויוצאת והתכנסויות רבות משתתפים. בחלק ממדינות העולם המובילות, מסתמן תהליך מוצלח יחסית של התחסנות, מה שפעל להפחתה של המגבלות בחלק מן המדינות. ביתר המדינות תהליך ההתחסנות איטי יחסית עד כה, ולכן מדינות אלו, בפרט מדינות הכלולות במניין השווקים המתעוררים, עדיין חשופות במידה רבה יחסית לסיכונים הכלכליים הנובעים ממצבי סגר ומגבלות אחרות הנובעות מהיקפי התחלואה הגבוהים.

ההכנסה מהפסדי אשראי במחצית הראשונה של שנת 2021 הסתכמה בכ-370 מיליון ש"ח, בעיקר כתוצאה מגביות בתקופה המדווחת. הכנסה בשיעור של כ-0.08% נרשמה בהפרשה הקבוצתית. לאור אופיו המתמשך של המשבר, הבנק המשיך לבחון במהלך הרבעון השני של שנת 2021 את הפרמטרים המרכזיים בתהליך ההפרשה וביצע את העדכונים שנמצאו מתאימים, תוך מתן משקל, מחד, להתפתחויות החיוביות שנרשמו בתקופת הדוח בדמות הצלחתו של המבצע רחב היקף לחיסון האוכלוסייה והשפעתו החיובית על הורדת התחלואה הקשה ופתיחתו ההדרגתית של המשק לפעילות רחבה. ומאידך - לחוסר הוודאות ההולך וגובר בעת האחרונה בשל החששות האפידמיולוגיים על רקע העלייה בתחלואה והופעת וריאנטים חדשים, התפתחויות אשר עלולות להביא, כתלות במידת חומרתן, ליישום מחדש של חלק ממגבלות הקורונה וצמצום היקף הפעילות הכלכלית במשק. שינויים נוספים בהערכות, באומדנים ובתחזיות של ההנהלה יכולים להשפיע באופן משמעותי על ההפרשה להפסדי אשראי. יצוין כי הבנק ממשיך ובוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחותיו שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר.

למידע נוסף ראה פרק סיכוני אשראי, סיכוני שוק וסיכונים תפעוליים בהמשך הדוח, ובדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

למידע נוסף בדבר אופן ניהול הסיכונים, המבנה הארגוני ותרבות ניהול הסיכונים בקבוצה ראה פרק גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים ופרק מידע נוסף על חשיפה לסיכון והערכתו בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק מידע צופה פני עתיד.

הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר

סיכונים מובילים ומתפתחים נגזרים מסביבת הפעילות של הבנק המושפעת מאד בשנים האחרונות מסיכונים הקשורים לרגולציה ולחקיקה, לסביבה מאקרו-כלכלית תנודתית, לשינויים החלים במודל העסקי, ובכלל זה המעבר ל"בנקאות החדשה" המבוססת על דיגיטל ולמגמות חברתיות וצרכניות. בשנים האחרונות, לנוכח שינויים בסביבה התחרותית, בסביבת הצרכן, בסביבה הרגולטורית ובסביבה הטכנולוגית, ניכרת מגמת התפתחות בסיכונים שאינם פיננסיים.

להלן הסיכונים המובילים והמתפתחים המהותיים ביותר:

סיכון אסטרטגי

ענף השירותים הפיננסיים עובר שינויים משמעותיים בתחום הדיגיטציה. פתיחת ענף הבנקאות לתחרות וכניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות הטכנולוגיה המבוססות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות הפינטק, חברות הביטוח וחברות האשראי החוץ בנקאי, מחייבות התאמת המודל העסקי. בנוסף, החוק להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("חוק שטרומ") כולל בתוכו רכיבים העלולים להשפיע בצורה אסטרטגית על מפת התחרות בישראל. בבנק לאומי, התוצאות הישירות הינן המכירה של לאומי קארד וצמצום מסגרות האשראי ללקוחות לאומי. נושאים מהותיים נוספים הינם הפעלת מערכת נתוני אשראי (החל מאפריל 2019), ונושאים שנכנסים לתוקף במהלך שנת 2021 כגון הקלת יכולת המעבר של לקוחות בין בנקים, והשלבים המרכזיים ביוזמת הבנקאות הפתוחה, אשר תאפשר ללקוחות הבנקים וחברות כרטיסי האשראי לשתף צדדים שלישיים במידע הפיננסי שלהם. שחקנים חדשים, לא דווקא בנקים, יוכלו לגשת לחשבון הבנק של לקוח, בהסכמתו, ולהציע לו שירותים בנקאיים מותאמים לצרכיו.

הבנק מקיים תהליך שנתי לאיתור שינויים ומגמות בבנקאות העשויים להשפיע על המערכת הבנקאית הישראלית, תוך בחינת הצורך בעדכון והתאמת היעדים האסטרטגיים שהוגדרו. תהליך זה מהווה את הבסיס לגיבוש תכנית העבודה השנתית ולהגדרת היעדים המרכזיים והפרויקטים בתכנית העבודה של החטיבות העסקיות תוך קביעת מדדים לניטור, ניהול ומעקב אחר השגת היעדים האסטרטגיים.

למידע נוסף ראה סיכון אסטרטגי בפרק סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2021 ובדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

סיכון אבטחת מידע וסייבר

משבר הקורונה הוביל לעלייה משמעותית בתקיפות סייבר על ארגונים פיננסיים בארץ ובעולם ועל גופי שרשרת האספקה של ארגונים אלו. החשיפה לסבירות התממשות אירוע סייבר עולה בין היתר כתוצאה משימוש גובר של לקוחות בערוצים דיגיטליים ומעבר לעבודה של עובדים וספקים מרחוק.

לאומי נוקט במספר צעדים להפחתת הסיכונים ובכלל זה: יישום בקורות מונעות ומגלות, ביצוע סקרי אבטחת מידע, הגברת הניטור לשם הסרת אתרים מתחזים, הידוק תהליכי ניהול ובקרת הרשאות והעלאת מודעות עובדים להנחיות אבטחת מידע.

במחצית הראשונה של שנת 2021 לא נתגלו אירועי סייבר שהשפיעו על הדוחות הכספיים של לאומי.

למידע נוסף ראה סיכון אבטחת מידע וסייבר בפרק הסיכונים התפעוליים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020.

סיכון טכנולוגיה

לאומי מייחס חשיבות רבה לכך שהתשתית הטכנולוגית המשרתת את לקוחותיו ועובדיו תאפשר זמינות ורציפות עסקית ותפעולית, ומשקיע לשם כך משאבים רבים. הבנק פועל על פי מדיניות מוצר חדש אשר מתווה את תהליכי ניהול הסיכונים הכרוכים בהכנסת מוצרים חדשים ובכלל זה יוזמות טכנולוגיות וחדשנות.

לאומי החל ביישום תכנית עסקית-טכנולוגית (תכנית מודרניזציה) לצורך השגת יעדי העסקיים בשנים הבאות.

לאור מגמות בשוק העבודה והביקוש הגובר לעובדים בעלי הכשרה טכנולוגית, קיימת עליה בחשיפה לסיכון המשאב האנושי בדגש על גיוס ושימור עובדים המהווים מוקד ידע משמעותי. לאומי נוקט במספר דרכים להתמודדות עם הסיכון.

למידע נוסף ראה סיכון טכנולוגיה בפרק הסיכונים התפעוליים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020.

סיכון רגולציה

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

הבנק פועל באופן שוטף, לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות לפעילותו, על מנת להבטיח את היערכותו לשינויים והעדכונים ברגולציה החלה עליו ולמגמות מהותיות המתהוות בתחום זה, והכל כחלק ממכלול הפעילות של הבנק וגיבוש מטרותיו העסקיות והאסטרטגיות. במסגרת זו פועל הבנק לניטור ואיתור הוראות רגולציה רלוונטיות בישראל. בנוסף, בתחום הרגולציה הבינלאומית, פועל הבנק לאיתור מידע רלוונטי בתחומים מוגדרים ולניתוח המידע על מנת לאתר רגולציה זרה ולזהות מגמות בינלאומיות בתחום פעילותן של רשויות רלוונטיות בארה"ב, האיחוד האירופי ואנגליה, אשר עשויות להשפיע על פעילות הבנק.

למידע נוסף ראה סיכון רגולציה בפרק סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 ובחלק 9 בהמשך הדוח.

סיכון סביבתי

בשנים האחרונות גברה המודעות העולמית לחשיפה פוטנציאלית פיננסית כתוצאה מהתממשות של סיכונים סביבתיים וסיכונים אקלים (להלן - "סיכונים סביבתיים").

הבנק מכיר בכך שזיהוי והערכת הסיכון הסביבתי הינו חלק מתהליך נאות של הערכת הסיכונים ופועל להטמעת נושא ניהול החשיפה לסיכון הסביבתי ובכלל זה סיכון אקלים (הסיכון הפיזי וסיכון המעבר).

סיכוני סביבה לבנק מהווים חשיפה בפני נזקים פוטנציאליים שעלולים להיגרם כתוצאה מאירועים או מתהליכים שקשורים לסביבה, לרבות שינויי אקלים.

סיכונים סביבתיים נובעים מחשיפה של הבנק לפעילויות שקיים פוטנציאל שיגרמו לנזקים סביבתיים או יושפעו מהם, כמו למשל, זיהום אויר ומים, זיהום קרקע, הפחתת המגוון הביולוגי ובירוא יערות.

הבנק עלול להיחשף לסיכון הסביבתי הנ"ל באופן עקיף ובאופן ישיר במקרה בו הבנק ימצא אחראי למפגע סביבתי/פגע במתקניו.

כמו כן, יתכן סיכון מוניטין לבנק במקרה בו ייוחס לבנק קשר לגורם מפגע סביבתי, בין באופן ישיר כיוצר המפגע ובין באופן עקיף כמממן של המפגע.

הבנק רואה חשיבות בשמירה על סביבה ברת קיימא לצורך כך הבנק מחזיק מזה כעשור תקן איכות סביבה ISO14001 ובמסגרת זאת מבוצע ניהול ובקרה אחר רגולציות הקשורות לסיכונים סביבתיים, לרבות בקרה חיצונית שנתית על ידי מכון התקנים. הבנק עוקב אחר ההתפתחויות בתחום ולומד את הנושא.

למידע נוסף ראה סיכון סביבתי בפרק סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 ובדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

סיכון הבנקאות הוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות הוגנת הינו הסיכון שהתנהלות הבנק תוביל לתוצאה בלתי רצויה עבור לקוח בשל מתן שירות באופן לא הולם, מתן שרות שאינו מתאים או התנהלות בלתי הוגנת. בסיכון זה נכללת גם התנהגות לא ראויה המשפיעה על מהימנות השוק (MARKET INTEGRITY, אמון הציבור בפעילות המגזר הבנקאי). התממשות הסיכון עלולה לגרום לבנק הפסדים הנובעים מתביעות משפטיות (לרבות תביעות ייצוגיות), מהטלת עיצומים או קנסות (בשל הפרת הוראות ציות אשר משיקות לנושאי הקונדקט) ו/או מנזקי מוניטין.

נמשכת מגמת הרגולציה הצרכנית בדגש על הוגנות (Conduct). במסגרת זו, מושם דגש על התאמת המוצרים הפיננסיים השונים לצרכי הלקוח, תוך מתן גילוי מירבי, שקיפות והוגנות.

בתאריך 29 ביוני 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב שעניינו שיפור אפקטיביות הגילוי בהודעות ללקוחות. בהתאם למכתב, במסגרת ההיערכות ליישום עדכון הוראה 420, בנושא "משלוח הודעות בתקשורת" על התאגידים הבנקאיים לבחון את הצורך בשיפור הגילוי הניתן ללקוחות, באופן שיגביר את ההבנה והאפקטיביות של ההודעות הנשלחות ללקוחות.

הבנק נערך ליישום ההוראה.

הבנק מקפיד על התנהלות שקופה והוגנת במטרה להעניק ללקוחותיו שירותים ומוצרים בעלי ערך. עיקרון זה מקבל ביטוי בחזון הבנק - להוביל בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח. כמו כן, תהליכי הייזום והמכירה כפופים לנהלים ולבקורות אשר מבטיחים התנהלות ראויה. תהליכים אלו נבחנים באופן שוטף, במטרה לשדרגם.

סיכון מאקרו-כלכלי

התפרצות נגיף הקורונה בחודש ינואר 2020, ומידת אי הוודאות הגדולה לגבי השפעותיו השונות, עדיין מהווה סיכון מאקרו כלכלי גלובלי משמעותי מאוד. קיים קושי בהערכת ההתפתחויות הכלכליות העתידיות, זאת לנוכח מידת חוסר הוודאות המשמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו על מסלול החיים של כלל מדינות העולם. ישנה שונות רבה בקצב ההתחשנות של מדינות העולם וגם קיימים סימני שאלה לגבי יעילות החיסון בפני וריאנטים שונים של הוירוס ומשך זמן הכיסוי החיסוני. על כן, השלכות המשבר על הכלכלה העולמית, ובמידה פחותה על הפעילות המקומית, וכן על עסקי הבנק עדיין עלולות להיות מהותיות. משבר הקורונה, הביא בשנת 2020 לפגיעה הגדולה ביותר בצמיחה העולמית מאז מלחמת העולם השנייה, ובהיקף גדול מאשר במשבר הפיננסי הגלובלי, יותר כלכלות רבות ברחבי העולם עם חובות ריבוניים גדולים, התפתחות אשר עלולה להוות סיכון עתידי למידת היציבות בשווקים הפיננסיים. מדובר בפגיעה מהותית בפעילות העסקית של ענפים רגישים כמו תיירות, תעופה, פנאי, בידור, שירותי אוכל ועוד וכן השפעות עקיפות משמעותיות על מכלול רחב של ענפים בתחומי המסחר והשירותים וכן נדל"ן שאיננו למגורים. עם זאת, לנוכח תהליך ההתחשנות המהיר שיושם בישראל, ולמרות התעוררות וריאנט הדלתא, הסיכונים הנוגעים לפעילות הכלכלית בישראל פחתו לעת עתה. כמו כן, בחלק ממדינות העולם המובילות, מסתמן תהליך מוצלח יחסית של התחשנות, מה שפעל להפחתת רמת הסיכונים בחלק מן המדינות. ביתר המדינות תהליך ההתחשנות איטי יחסית עד כה, ולכן מדינות אלו, בפרט מדינות הכלולות במניין השווקים המתעוררים, עדיין חשופות במידה רבה לסיכונים הכלכליים הנובעים ממצבי סגר ומגבלות אחרות הנובעות מהיקפי התחלואה הגבוהים. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה עורך תרחישי קיצון אחידים לבקשת הפיקוח על הבנקים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, לכשיידרש.

סקירת נכסי סיכון משוקלים (OV1)

	א	ב	ג
	30 ביוני 2021	31 במרס 2021	30 ביוני 2021
נכסי סיכון משוקלים			דרישות הון מזעריות ^(א)
במיליוני ש"ח			
1 סיכון אשראי (גישה סטנדרטית) ^(ב)	302,702	297,813	38,443
6 סיכון אשראי של צד נגדי (גישה סטנדרטית)	4,352	3,998	553
10 התאמה בגין סיכון אשראי (CVA)	1,538	1,564	195
16 חשיפות איגוח (גישה סטנדרטית)	545	472	69
25 סכומים מתחת לספי הניכוי (כפופים למשקל סיכון 250%)	13,672	13,930	1,736
סך הכל סיכון אשראי	322,809	317,777	40,996
20 סיכון שוק (גישה סטנדרטית)	5,454	4,488	693
24 סיכון תפעולי	22,373	22,458	2,841
27 סך הכל	350,636	344,723	44,530

(א) דרישות הון בהתאם ליחס ההון הכולל המזערי הנדרש בתוספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור הינה 12.70% במועד הדיווח.

(ב) סיכון אשראי אינו כולל סיכון אשראי של צד נגדי, התאמה בגין סיכון אשראי (CVA), סיכון סילוק, חשיפות איגוח וסכומים מתחת לספי הניכוי.

חלק 3 - הרכב ההון הרכב ההון הפיקוחי (CC1)

	31 בדצמבר 2020	30 ביוני 2020	30 ביוני 2021	
סכומים	סכומים	סכומים	סכומים	
שלא נוכו	שלא נוכו	שלא נוכו	שלא נוכו	
מההון	מההון	מההון	מההון	
הכפופים	הכפופים	הכפופים	הכפופים	
לטיפול	לטיפול	לטיפול	לטיפול	
הנדרש	הנדרש	הנדרש	הנדרש	
לפני	לפני	לפני	לפני	
אימוץ	אימוץ	אימוץ	אימוץ	
הוראה	הוראה	הוראה	הוראה	
202	202	202	202	
בהתאם	בהתאם	בהתאם	בהתאם	
למאזן	למאזן	למאזן	למאזן	
הפיקוחי	הפיקוחי	הפיקוחי	הפיקוחי	
III	III	III	III	
הון	הון	הון	הון	
פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי	
במיליוני ש"ח				
הון עצמי רובד 1: מכשירים ועודפים				
1	-	7,225	-	7,225
הון מניות רגילות שהונפק על ידי התאגיד הבנקאי ופרמיה על מניות רגילות הכלולות בהון עצמי רובד 1				
2	-	33,178	-	31,538
עודפים, לרבות דיבידנד שהוצע או שהוכרז לאחר תאריך המאזן				
3	-	(2,739)	-	(2,562)
רווח כולל אחר מצטבר ועודפים שניתן להם גילוי				
4	-	295	-	321
מניות רגילות שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי שאוחדו והמוחזקות על ידי צד ג' (זכויות מיעוט)				
6	-	37,959	-	36,453
הון עצמי רובד 1 לפני התאמות פיקוחיות וניכויים				
הון עצמי רובד 1: התאמות פיקוחיות וניכויים				
6	-	150	-	132
מוניטין				
8	-	-	-	-
מסים נדחים לקבל שמימושם מתבסס על רווחיות עתידית של התאגיד הבנקאי				
9	-	13	-	22
רווחים והפסדים שטרם מומשו כתוצאה משינויים בשווי ההוגן של התחייבויות שנבעו משינויים בסיכון האשראי העצמי של התאגיד הבנקאי				
10	-	2,478	-	2,464
מסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי אשר סכומם עולה על 10% מהון עצמי רובד 1				
26	-	(3,944)	-	(3,640)
התאמות פיקוחיות וניכויים נוספים שנקבעו על ידי הפיקוח על הבנקים				
126	-	(1,952)	-	(1,602)
מזה: בגין חישוב בסיס הון על בסיס שיעור היוון ממוצע 8 רבעונים מחויבות פנסיונית				
126	-	(286)	-	(392)
מזה: בגין השפעת תכניות ההתייעלות				
126	-	(1,706)	-	(1,646)
מזה: הפחתת מרכיב מס שכר מנכס מס נדחה				
28	-	(1,303)	-	(1,022)
סך כל ההתאמות הפיקוחיות והניכויים בהון עצמי רובד 1				
29	-	39,262	-	37,475
הון עצמי רובד 1				
45	-	39,262	-	37,475
הון רובד 1				
הון רובד 2: מכשירים והפרשות				
11	-	5,930	-	7,046
מכשירים שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי (שאינם נכללים בהון רובד 1) ופרמיה על מכשירים אלו				
11	-	2,508	-	2,909
מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי התאגיד הכשירים להכללה בהון הפיקוחי בתקופת המעבר ⁽²⁾				
5	-	67	-	75
מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי למשקיעי צד ג'				
-	-	67	-	75
מזה: מכשירי הון רובד 2 שהונפקו על ידי חברות בת של התאגיד הבנקאי והמוחזקים על ידי משקיעי צד ג', המופחתים בהדרגה מהון רובד 2				
12	-	3,792	-	3,705
הפרשות קבוצתיות להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס				
51	-	12,297	-	13,735
הון רובד 2 לפני ניכויים				
58	-	12,297	-	13,735
הון רובד 2				
59	-	51,559	-	51,210
סך ההון				

	30 ביוני 2021		30 ביוני 2020		31 בדצמבר 2020	
	סכומים	שלא נוכו	סכומים	שלא נוכו	סכומים	שלא נוכו
	מההון	הכפופים	מההון	הכפופים	מההון	הכפופים
	לטיפול	הנדרש	לטיפול	הנדרש	לטיפול	הנדרש
	לפני	אימוץ	לפני	אימוץ	לפני	אימוץ
	הוראה	202	הוראה	202	הוראה	202
	בהתאם	לכאזל	בהתאם	לכאזל	בהתאם	לכאזל
	הון	פיקוחי	הון	פיקוחי	הון	פיקוחי
	פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי	פיקוחי
	III	III	III	III	III	III
במיליוני ש"ח						
סך הכל נכסי סיכון משוקללים בהתאם לטיפול שנדרש לפני אימוץ הוראה 202 בהתאם לכאזל III	-	-	-	-	-	-
מזה: נכסי מס נדחה אחרים	-	-	-	-	-	13
סך נכסי סיכון משוקללים	350,636	-	326,033	-	330,851	-
יחסי הון וזכויות לשימור הון (באחוזים)						
הון עצמי רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)	11.98%	-	11.49%	-	11.87%	-
הון רובד 1 (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)	11.98%	-	11.49%	-	11.87%	-
ההון הכולל (כאחוז מנכסי סיכון משוקללים)	14.93%	-	15.71%	-	15.58%	-
דרישות מזעריות שנקבעו על ידי הפיקוח על הבנקים^(א)						
יחס הון עצמי רובד 1 מזערי שנקבע על ידי הפיקוח על הבנקים	9.20%	-	9.25%	-	9.23%	-
יחס הון כולל מזערי שנקבע על ידי הפיקוח על הבנקים	12.70%	-	12.75%	-	12.73%	-
סכומים שמתחת לסף ההפחתה (לפני שקלול סיכון)						
השקעות בהון של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), שאינן עולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי והן מתחת לסף ההפחתה	708	-	725	-	690	14
השקעות בהון עצמי רובד 1 של תאגידים פיננסיים (למעט תאגידים בנקאיים וחברות בנות שלהם), העולות על 10% מהון המניות הרגילות שהונפקו על ידי התאגיד הפיננסי, והן מתחת לסף ההפחתה	133	-	40	-	136	15
מסים נדחים לקבל שנוצרו כתוצאה מהפרשי עיתוי שהם מתחת לסף ההפחתה	4,094	-	3,604	-	3,780	16
תקרה להכללת הפרשות רובד 2						
הפרשה כשירה להכללה במסגרת רובד 2 בהתייחס לחשיפות תחת הגישה הסטנדרטית, לפני יישום התקרה	4,293	-	4,282	-	4,540	-
התקרה להכללת הפרשה במסגרת רובד 2 תחת הגישה הסטנדרטית	4,035	-	3,705	-	3,792	-
מכשירי הון שאינם כשירים כהון פיקוחי הכפופים להוראות המעבר						
סכום התקרה הנוכחית למכשירים הנכללים בהון רובד 2 הכפופים להוראות המעבר	260	-	2,909	-	2,508	-
סכום שנוכה מהון רובד 2 בשל התקרה	-	-	1,715	-	401	-

הערות:

(א) יחס הון רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש עד ליום 31 במרס 2020 הינם 10% ו-13.5% בהתאמה. ביום 31 במרס 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים הוראת שעה לצורך התמודדות עם משבר הקורונה לפיה יחס הון עצמי רובד 1 המזערי הנדרש יחס ההון הכולל המזערי הנדרש הינם 9% ו-12.5% בהתאמה. ליחסים אלה מתווספת דרישת הון בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיור למעט הלוואות לדיור שניתנו בתקופת הוראת השעה. בהתאם להוראת השעה, ובתוספת דרישת הון בגין יתרת ההלוואות לדיור, דרישות הון המינימליות שחלות על הבנק ליום 30 ביוני 2021 הינן 9.20% ליחס הון עצמי רובד 1 ו-12.70% ליחס ההון הכולל. לפירוט נוסף על הוראת השעה להתמודדות עם משבר הקורונה ראה פרק גישת התאגיד הבנקאי להערכת הלימות ההון להלן.

מידע נוסף על הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-30 ביוני 2021 ב-40,848 מיליון ש"ח, לעומת 37,664 מיליון ש"ח בסוף 2020, גידול של 8.5%. השינוי בהון העצמי הושפע בעיקר מהרווח לתקופה המדווחת ומהתאמות חיוביות בקרן ההון בגין הטבות לעובדים.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון למאזן ב-30 ביוני 2021 הינו 6.8%, זהה ליחס שדווח ב-31 בדצמבר 2020.

יחס הון עצמי רובד 1 ב-30 ביוני 2021 הינו 11.98%, עלייה של כ-0.11% לעומת 31 בדצמבר 2020, וזאת בשל גידול בהון רובד 1, אשר קוזז חלקית על רקע הגידול בתיק האשראי בתקופה המדווחת.

מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 201-211 (להלן בפרק זה: "ההוראות"). הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.
2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

הון עצמי רובד 1

הון עצמי רובד 1 (Common Equity Tier 1) כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1, אשר נובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון משמשת לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

פירוט לגבי הדרישה הרגולטורית ליחס הון עצמי רובד 1 מזערי מופיע להלן בפסקת הלימות ההון.

הון רובד 1

על פי הוראות הפיקוח על הבנקים, הון רובד 1 יכול, בנוסף להון עצמי רובד 1, גם הון רובד 1 נוסף (Additional Tier 1), אשר מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202.

יצויין כי עד כה לא נקבעה בישראל דרישה רגולטורית ליחס הון רובד 1 מזערי, ובקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון רובד 1 נוסף.

הון רובד 2

הון רובד 2 (Tier 2) כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 בדצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2021 תקרת ההכרה הינה 10%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. לצורך הכללתם בהון, הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202) יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

למידע בנוגע למכשירי הון רובד 2 שנפדו בשנת 2021 ראה פרק אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים בדוח הדיסקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2021.

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות מידע כספי < גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

גישת התאגיד הבנקאי להערכת הלימות ההון

גישת הבנק להערכת הלימות ההון מבוססת על הוראות באזל, כפי שפורסמו על ידי הפיקוח על הבנקים וכפי ששולבו בהוראות ניהול בנקאי תקין מספר 211-201 וכן במסגרת קובץ שאלות ותשובות.

הוראות המדידה והערכת הלימות ההון מתבססות על שלושה נדבכים:

- נדבך 1 - כולל את אופן חישוב דרישות ההון המזערי הפיקוחי בגין סיכון האשראי, הסיכון התפעולי וסיכון השוק.
 - נדבך 2 - תהליך הערכה עצמית לנאותות הלימות ההון (ICAAP – Internal Capital Adequacy Assessment Process) מתווה את התהליכים הפנימיים בבנק המשמשים להערכת ההון הנדרש בגין מכלול הסיכונים, לרבות אלו שאינם מכוסים על ידי נדבך 1, כגון: ריכוזיות אשראי וסיכון ריבית בתיק הבנקאי. במקביל מבוצע תהליך סקירה על ידי הפיקוח על הבנקים.
 - נדבך 3 - משמעת שוק. נדבך זה קובע את היקף המידע ואופן הצגתו במסגרת הדיווח לציבור בדבר הסיכונים שהבנק חשוף אליהם. במסגרת נדבך זה נדרשים גילויים שנכללים בדוח על הסיכונים.
- יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רוברד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רוברד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רוברד 1 מזערי בשיעור של 10% וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5%, וזאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדויר", התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רוברד 1 ואת יעד ההון הכולל בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדויר.

חוזר להתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) - הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250

ביום 31 במרס 2020 פרסם בנק ישראל חוזר בנושא התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) (הוראה מספר 250) (להלן: הוראת השעה). בהתאם להוראת השעה, תאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יחזיק ביחס הון עצמי רוברד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-9% וביחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-12.5% (חלף 10%-ו-13.5% בהתאמה, עובר לפרסום החוזר). הוראה זו חלה על לאומי.

ביום 15 בנובמבר 2020, במסגרת הוראת השעה, פרסם בנק ישראל חוזר להתאמת הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 בנושא "יחס המינוף", כך שתאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד הוא 24% או יותר מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יעמוד ביחס מינוף שלא יפחת מ-5.5% (חלף 6% עובר לפרסום החוזר). עם תום תוקף הוראת השעה, תמשיך ההקלה לחול עוד 24 חודשים, ובלבד שיחס המינוף לא יפחת מיחס המינוף במועד תום תוקף ההוראה או יחס המינוף המינימאלי שחל על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם. הוראה זו חלה על לאומי מיום פרסום החוזר.

על רקע המשך התפתחות אירוע נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בעולם ובישראל, החליט הפיקוח על הבנקים ביום 22 במרס 2021 להאריך בתקופה נוספת של שישה חודשים את תוקף הוראת השעה, עד ליום 30 בספטמבר 2021 (תום תוקף ההוראה). תוקף ההקלה ביעדי ההון יהיה עד תום 24 חודשים מתום תוקף ההוראה, ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף ההוראה או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

כמו כן, על פי החוזר מיום 22 במרס 2021 נקבע כי בתקופת ששת החודשים מתום תוקף הוראת השעה, הפחתה ביחסי ההון של עד 0.3% לא תחשב כחריגה מיחסי ההון הנדרשים, בכפוף לתכנון הון מוקפד ושמרני ולדיווח לפיקוח על הבנקים.

במסגרת הוראת השעה נקבע כי בגין הלוואות לדויר אשר יועמדו בתקופת המשבר (החל מיום 19 במרס 2020 ועד תום תוקף ההוראה), לא תחול דרישת ההון הנוספת בשיעור של 1% מיתרת הלוואה, הקבועה בסעיף 14א. להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדויר. תוקף הוראה זו הוארך עד ליום 30 בספטמבר 2021, במסגרת החוזר מיום 22 במרס 2021 להארכת תוקף הוראת השעה.

ביום 9 באוגוסט 2021 הודיע הפיקוח על הבנקים על אי-הארכת תוקפן של ההקלות בנושא הלוואות לדויר שניתנו במסגרת הוראת השעה, ותוקפן יפוג ביום 30 בספטמבר 2021. עוד הודיע הפיקוח כי בימים אלה הוא בוחן את תוקף הסעיפים האחרים בהוראת השעה שנועדה להקל על המערכת הבנקאית בעת משבר הקורונה בכללותה (הוראת ניהול בנקאי מספר 250).

בהתאם להוראת השעה, ובתוספת דרישת ההון בגין יתרת הלוואות לדויר, דרישות ההון המזעריות שחלות על הבנק ליום 30 ביולי 2021 הינן 9.20% ליחס הון עצמי רוברד 1 ו-12.70% ליחס ההון הכולל.

ביום 26 ביולי 2021, פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר נוסף להתאמות להוראת השעה, לפיו אין מניעה שבנקים יבחנו חלוקת דיבידנד ורכישה עצמית של מניות, גם בעת שהוראת השעה עודנה בתוקף, על בסיס גישה זהירה ושמרנית לאור רמת אי הוודאות הגבוהה של המשך משבר הקורונה והשלכותיו העתידיות. לפי עמדת הפיקוח, חלוקה בסכום הגבוה מ-30% מרווחי שנת 2020 לא תיחשב כתכנון הון זהיר ושמרני.

תכנון ההון יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחנת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדי הון לעת אירוע תרחיש קיצון. לפירוט תהליך ה-ICAAP והשימוש במבחני קיצון, ראה דוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רוברד 1 הפנימי של הבנק באופן שמיום 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

לאור הוראת השעה, ובהתאם להפחתה בדרישות הרגולטוריות המזעריות החלות על הבנקים בעקבות משבר הקורונה, כמפורט לעיל, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 לקבוע כי יעד הון עצמי רוברד 1 הפנימי יעמוד על 9.5% חלף 10.5%.

למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 034294-01-2020).

מדיניות חלוקת דיבידנד

מדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק, שאושרה על ידי דירקטוריון הבנק ביום 6 במרס 2019, קובעת כי מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 50% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

במסגרת יישום מדיניות זו, ועד להחלטת הדירקטוריון מיום 16 באפריל 2020 להפסיק, בשלב זה, את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע תכנית הרכישה העצמית של מניות הבנק, נהג הבנק לחלק דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי הרבעוני ולבצע מעת לעת תכניות לרכישה עצמית של מניות.

בהתאם לדברי ההסבר לחוזר ההתאמות להוראת השעה מחודש יולי 2021 כאמור לעיל, עמדת הפיקוח הינה כי חלוקה בסכום הגבוה מ-30% מרווחי שנת 2020 לא תיחשב כתכנון הון זהיר ושמרני. בהתאם לכך, ולאור עודפי ההון הגבוהים של הבנק, ביום 12 באוגוסט 2021, אישר הדירקטוריון חלוקת דיבידנד בסך 630 מיליון ש"ח, המהווים כ-30% מהרווח הנקי של שנת 2020, שהינם שווי ערך לשיעור של כ-21% מרווחי המחצית הראשונה של 2021. סכום הדיבידנד שאושר לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג. מהווה כ-43.362 אגורות. הדירקטוריון קבע את יום 25 באוגוסט 2021 כיום הקובע לעניין תשלום דיבידנד ואת יום 2 בספטמבר 2021 כיום התשלום.

למידע נוסף ולמידע בנוגע למדיניות חלוקת הדיבידנד של הבנק ראה פרק הון והלימות ההון בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020.

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה	דיבידנד ששולם במזומן
		באגורות	במיליוני ש"ח
13 באוגוסט 2019	8 בספטמבר 2019	24.95	369
26 בנובמבר 2019	22 בדצמבר 2019	20.87	306
26 בפברואר 2020	23 במרס 2020	20.29	297

התאמות להון עצמי רוברד 1

מדידת ההתחייבות כגין זכויות עובדים

למידע בנוגע למדידת ההתחייבויות לעובדים ראה פרק הון והלימות ההון בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020.

למידע בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים.

הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית

בשנים 2016 ו-2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתבים בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל" בכח אדם ובתחום הנדל"ן. על פי המכתבים, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו, יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעתן של תכניות התייעלות על ההון הפיקוחי על פני חמש שנים בקו ישר. תוקף המכתבים הוא עד ליום 31 בדצמבר 2021, במטרה לאפשר גיבוש תכניות התייעלות נוספות. ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2021 יוחסו להון הפיקוחי 100% מעלויות תכנית זו.

ביולי 2017 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2021 מיוחסים להון הפיקוחי 80% מעלויות תכנית זו.

במסגרת ההבנות הנוגעות להסכם הקיבוצי המיוחד שנחתם עם ארגון העובדים ביולי 2019, אישר דירקטוריון הבנק תכנית פרישה מרצון, שעלותה הסתכמה בכ-167 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 30 ביוני 2021 מיוחסים להון הפיקוחי 40% מעלויות תכנית זו.

שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

במהלך חודש דצמבר 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת של "באזל 3" להלימות ההון. במסגרת העדכונים, אשר לעתים מקבלים את הכינוי "באזל 4", נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שביגנים נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכונים השוק. במרס 2020 פורסמה הודעה מטעם הגוף המפקח על ועדת באזל, שלפיה היישום של הסטנדרטים השונים הכלולים במסגרת העדכון הכוללת, יידחה בשנה וחל ב-1 בינואר 2023. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו הוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

באפריל 2019 הודיע הפיקוח על הבנקים על הכוונה להתחיל ליישם הנחיות של ועדת באזל משנת 2014 בנושא "הגישה הסטנדרטית לחישוב חשיפה לסיכון אשראי צד נגדי" (SA-CCR), בתאריך 1 ביוני 2021 או שנה לאחר תאריך היישום בפועל באיחוד האירופי, המאוחר מביניהם. בחודשים פברואר ומרס 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים טיוטות חוזרים ליישום הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 203A ו-208A, על פיהן תאריך היישום של הוראה 203A צפוי להיות 1 ביולי 2022, ושל הוראה 208A מיום 1 בינואר 2023. הבנק בוחן את ההשפעות של טיוטות החוזרים וממשיך בהיערכותו ליישומן. בשלב זה לא ניתן לאמוד באופן מהימן את השפעתן הצפויה.

חוזר בנושא "הון פיקוחי - השפעת יישום כללי חשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים" לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299, וחוזר בנושא "הפסדי אשראי צפויים ממכשירים פיננסיים"

בדצמבר 2020 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "הון פיקוחי - השפעת יישום כללי החשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים". במסגרת החוזר נקבעו הוראות מעבר שיחולו על השפעת האימוץ לראשונה של הכללים החדשים בנושא הפסדי אשראי צפויים וזאת על מנת להפחית השפעות בלתי צפויות של יישום הכללים על ההון הפיקוחי.

כמו כן, פרסם הפיקוח על הבנקים בפברואר 2021 חוזר בנושא "הפסדי אשראי צפויים ממכשירים פיננסיים", להתאמת מספר הוראות ניהול בנקאי תקין לכללים החדשים בנושא הפסדי אשראי צפויים. בין היתר, עודכנה הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 בנושא מדידה והלימות הון - הון פיקוחי, כך שתאגידים בנקאיים ידרשו, החל מיום 1 בינואר 2022, לנכות מהון עצמי רובד 1 סכומים בגין הלוואות לדיור שמסווגות לאורך זמן כהלוואות שאינן צוברות. במסגרת חוזר זה גם בוטלה בין היתר הדרישה לחישוב הפרשה קבוצתית בשיעור מזערי של 0.35% בגין הלוואות לדיור וכן בוטלה הדרישה לחישוב הפרשה מזערית לפי שיטת עומק הפיגור.

ההוראות החדשות ייושמו מיום 1 בינואר 2022. בהתאם להוראות המעבר שפרסם הפיקוח על הבנקים, אם כתוצאה מהיישום לראשונה יחול קיטון בהון עצמי רובד 1 של הבנק, ניתן יהיה להוסיף באופן חלקי בהון עצמי רובד 1 (כלומר להוסיף חזרה להון עצמי רובד 1) את הקיטון בהון העצמי רובד 1 שיירשם במועד היישום לראשונה, וזאת על פני שלוש שנים (תוספת של 75% בשנת היישום לראשונה, עם קיטון של 25% מדי שנה, עד לתוספת של 0% ב-1 בינואר של שנת היישום הרביעית).

הבנק ממשיך לבחון את השפעת יישום ההוראות החדשות על דוחותיו הכספיים ולהיערך ליישום הכללים החדשים, ולפיכך לא ניתן לאמוד בשלב זה באופן מהימן את השפעתם הצפויה.

למידע נוסף בגין יישום כללי חשבונאות בנושא הפסדי אשראי צפויים ראה ביאור 2.ג.1. בדוח הכספי ליום 30 ביוני 2021.

להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי:

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים ליום 30 ביוני 2021 בכ-350.6 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1 מיליארד ש"ח בנכסי הסיכון, יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ויחס הון כולל בכ-0.03% ו-0.04% בהתאמה.
 - שינוי הון עצמי רוברד 1 - הון עצמי רוברד 1 ליום 30 ביוני 2021 מסתכם בכ-42.0 מיליארד ש"ח. קיטון כ-100 מיליון ש"ח בהון עצמי רוברד 1, יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ויחס הון כולל בכ-0.03%.
 - שינוי בשער החליפין - פיחות של 1% בשער החליפין של השקל מול כל המטבעות יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ואת יחס ההון הכולל בכ-0.02%.
 - התחייבויות בדבר זכויות עובדים - ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהונת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של כ-0.06% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, השפעה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.
- המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק מידע צופה פני עתיד.

חלק 4 - יחס מינוף

יחס המינוף מחושב באחוזים ומוגדר כמדידת ההון הרגולטורי מחולק במדידת החשיפה. ההון הרגולטורי לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202, בהתאם להתאמות פיקוחיות לעניין חישוב ההון. מדידת החשיפה של תאגיד בנקאי היא סכום החשיפות המאזניות, החשיפות לנגזרים, החשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים. יחס המינוף הינו מדד משלים ליחס ההון ומהווה מגבלה נוספת על רמת המינוף של המגזר הבנקאי.

יחס המינוף עשוי להיות מושפע מהשינויים בהון הרגולטורי של הבנק. בין היתר, בחישוב יחס המינוף הובאה בחשבון השפעה של יישום תכנית ההתייעלות והתאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

השוואה בין הנכסים במאזן לבין מדידת החשיפה לצורך יחס המינוף (LR1)

	31 בדצמבר		30 ביוני	
	2020	2020	2021	
	במיליוני ש"ח			
1	556,035	516,848	597,422	סך הנכסים בהתאם לדוחות הכספיים המאוחדים
				התאמות בגין:
4	(6,797)	(5,062)	2,455	מכשירים פיננסיים נגזרים
6	44,377	42,113	47,478	פריטים חוץ מאזניים
7	3,923	3,560	3,764	אחרות
8	597,538	557,459	651,119	חשיפה לצורך יחס המינוף

יחס המינוף (LR2)

	31 בדצמבר	30 ביוני	
	2020	2020	2021
	במיליוני ש"ח		
			פריט
חשיפות מאזניות			
1	538,395	499,098	נכסים במאזן (למעט נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך, אך לרבות ביטחונות)
2	(276)	(388)	סכומים בגין נכסים שנוכו בקביעת הון רובד 1
3	538,119	498,710	סך חשיפות מאזניות (למעט בגין נגזרים ועסקאות מימון ניירות ערך)
חשיפות בגין נגזרים			
4	2,127	2,072	עלות השחלוף הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
5	11,823	10,601	סכומי תוספות בגין חשיפה פוטנציאלית עתידית הקשורה לכל העסקאות בגין נגזרים
7	(5,495)	(2,939)	ניכויים של נכסי חייבים בגין בטחון משתנה במזמן שניתן בעסקאות בנגזרים
11	8,455	9,734	סך חשיפות בגין נגזרים
חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך			
12	3,114	2,700	נכסים ברוטו בגין עסקאות מימון ניירות ערך (ללא קיזוזים), לאחר התאמות בגין עסקאות שמתופלות כמכירה חשבונאית
15	3,473	4,202	חשיפות בגין עסקאות כסוכן
16	6,587	6,902	סך חשיפות בגין עסקאות מימון ניירות ערך
חשיפות חוץ מאזניות אחרות			
17	136,128	127,995	חשיפה חוץ מאזנית בערך נקוב ברוטו
18	(91,751)	(85,882)	התאמות בגין המרה לסכומים שווי ערך אשראי
19	44,377	42,113	פריטים חוץ מאזניים
הון וסך החשיפות			
20	39,262	37,475	הון רובד 1 (א)
21	597,538	557,459	סך החשיפות (א)
יחס מינוף			
22	6.57%	6.72%	יחס המינוף בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 6.45%

למידע נוסף בנושא הלימות הון ומינוף ראה ביאור 9 בדוח הכספי ליום 30 ביוני 2021.

למידע נוסף אודות התאמות להוראת השעה בנושא יחס המינוף, ראה סעיף התאמות להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250 לעיל.

יחס המינוף ב-30 ביוני 2021 הינו 6.45%, ירידה של כ-0.12% לעומת 31 בדצמבר 2020. הירידה נובעת מעלייה בחשיפה המאזנית (בעיקר מאשראי לציבור ומזומנים ופיקדונות בבנקים).

חלק 5 - סיכון אשראי

אשראי הינו פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה, המתקיימת באופן מבוזר במספר קווי עסקים.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב וחשיפות בגין פעילות בנגזרים.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 בנושא ניהול סיכון אשראי ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במסגרת ניהול סיכונים אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של הפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים, כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, הלוואות לדיר, אשראי לאנשים פרטיים ואשראי ממונף.

במהלך התקופה המדווחת בוצעו התאמות בניהול סיכון האשראי ובתיאבון הסיכון. לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי הקשור לסיכון אשראי.

השפעת משבר הקורונה

התרחבות הפעילות הכלכלית במשק נמשכה ברבעון השני ביחד עם הסרה של מרבית הגבלות הקורונה על רקע המשך העלייה בשיעורי ההתחסנות ושמירת שיעורים נמוכים של תחלואה קשה. האינדיקטורים הכלכליים מצביעים על המשך התאוששות בפעילות הכלכלית, אולם תוך האטה מסוימת ביחס לקצב ההתאוששות ברבעון ראשון 2021.

לעומת התקופה שהמשק פעל תחת מגבלות, בחינה של הפעילויות לפי ענפי משק ביחס לתחילת המשבר, מצביעה על המשך התאוששות כלכלית ניכרת במרבית ענפי הפעילות, אם כי, הענפים שנפגעו מהמשבר באופן משמעותי ביותר, עדיין מצויים בפער ניכר במידת ההתאוששות שלהם לעומת שאר ענפי המשק.

נכון למועד הדוח, העלייה בביקושים שאפיינה את סוף הרבעון הראשון ותחילת הרבעון השני התמתנה ברמתה בחלק מקווי העסקים.

ככל שהעלייה בתחלואה בתקופה שלאחר תאריך הדוח, תמשיך להתפשט, הדבר עלול להוביל ליישומן של לפחות חלק מהגבלות הקורונה בין השאר על תנועת נוסעים מחו"ל/לחו"ל ותיירות נכנסת ויוצאת, וביחד עם הקושי בהחזרת חלק מהעובדים שהוצאו לחל"ת לשוק העבודה, אלו עלולים להאט את תהליך היציאה של המשק מהמשבר.

לאור אופיו המתמשך של המשבר, טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק האשראי של הבנק, אם כי ראוי לציין כי רוב הלקוחות העסקיים והפרטיים להם נדחו חלויות, חזרו, בשלב זה, לשלם באופן סדיר.

הבנק ממשיך לבחון את הדרכים למתן סיוע ללקוחותיו שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר.

במסגרת זו מחודדים באופן שוטף דגשים בהעמדת אשראי ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק, תוך היערכות והתאמת הפעילות.

למידע נוסף אודות השפעת משבר הקורונה ראה פרוט בפרק סיכונים אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 וליום 30 ביוני 2021.

ההכנסה מהפסדי אשראי במחצית הראשונה לשנת 2021 הסתכמה ב-370 מיליון ש"ח, בעיקר כתוצאה מגביות בתקופה המדווחת. הכנסה בשיעור של כ-0.08% נרשמה בהפרשה הקבוצתית. ההפרשה להפסדי אשראי של הבנק מייצגת את אומדני הבנק. הפרשה זו מהווה אומדן המבוסס על שיקול דעת משמעותי שהופעל בתקופה המדווחת בסביבה משתנה המאופיינת בחוסר וודאות רבה.

תהליך ההפרשה כולל שלושה שלבים מרכזיים, אשר הותאמו לנסיבות המשבר:

- זיהוי ואיתור לווים בעלי אינדיקטורים שליליים, לרבות לווים אשר נפגעו ממשבר הקורונה, או פועלים בענפי משק אשר חשופים יותר להשפעות השליליות של המשבר. הבנק שם דגש רב על תהליכי חיתום אשראי קפדניים ופעילויות הניטור והליווי על מנת להבין את התפתחות הסיכונים הגלומים בתיק האשראי, להיערך מבעוד מועד ולבצע התאמות נדרשות. בתוך כך, עורך הבנק בחינה זהירה של הצורך להחמיר את דירוג הסיכון והסיווג של חובות שעלולים להיות מושפעים לרעה מהמשבר.
- ביצוע הוצאות להפסדי אשראי ביחס לחובות פגומים ברמה הפרטנית (Individual).

• ביצוע הפרשות המבטאות את ההפסד הצפוי לנכס ברמה הקבוצתית (Collective). במסגרת זו, מתבסס הבנק על מידע הקיים בידי, כגון: היקף המחיקות, פרופיל הסיכון של ענף המשק, סיווג החוב, תאבון הסיכון, תנאי הכלכלה וכיו"ב. בתהליך זה מושם דגש על השינוי במאפייני הסיכון של הלקוחות ושל ענפי המשק השונים ובהערכות הכלכליות, בהתייחס, בין היתר, לשיעור האבטלה והצמיחה. החמרה בכל אחד מפרמטרים אלה עלולה להביא להגדלת ההפרשה להפסדי אשראי, ולהפך. שיעור האבטלה על פי הגדרה רחבה של הלמ"ס (ההגדרה הרגילה בתוספת הנעדרים זמנית בשל חל"ת וירידה בשיעור ההשתתפות) הסתכם בחודש יוני 2021 בכ-9.0%, השיעור הנמוך מאז פרוץ המגיפה. נתוני המדד המשולב של בנק ישראל למחצית הראשונה של השנה, המהווים מדד לפעילות הכלכלית השוטפת (חלף נתוני התמ"ג למחצית הראשונה אשר טרם פורסמו במועד פרסום הדוח), מצביעים על התרחבות של כ-1.4% (רבעון שני בשנת 2021 מול רבעון רביעי בשנת 2020), בהשוואה לירידה של כ-1.9%, בתקופה המקבילה אשתקד. יתר על כן, רמת הפעילות הכלכלית לפי מדד זה גבוהה ברבעון השני 2021, מהרמה שהייתה ערב המשבר (רבעון ראשון 2020).

במסגרת תהליך כימות ההפרשה חושבו תרחישים המייצגים נסיבות ומצבים אשר לדעת ההנהלה הינם במנעד הסבירות, להם יוחסו משקלות לצורך כימות האומדן הטוב ביותר. יודגש כי בטטיה של אי הוודאות האופפת את הנסיבות הנוכחיות - ובהתאם - הקושי הקיים בזיהוי, הכרה ומדידה של הפסדי האשראי, אומדן הפסדי האשראי בצל המשבר הינו תוצאה של הנחות והערכות אשר בשלב זה קשה לקבוע את סבירותן. קושי זה מתגבר על רקע פעולות למיתון השפעות המשבר אשר עלולות לטשטש את השלכותיו על סיכון האשראי של הלקוחות, כגון: תשלומי החל"ת דמי האבטלה ותכניות הסיוע הממשלתי.

לאור אופיו המתמשך של המשבר, הבנק המשיך לבחון במהלך הרבעון השני של שנת 2021 את הפרמטרים המרכזיים בתהליך ההפרשה וביצע את העדכונים שנמצאו מתאימים, תוך מתן משקל, מחד, להתפתחויות החיוביות שנרשמו בתקופת הדוח בדמות הצלחתו של המבצע רחב היקף לחיסון האוכלוסייה והשפעתו החיובית על הורדת התחלואה הקשה ופתיחתו ההדרגתית של המשק לפעילות רחבה. ומאידך - לחוסר הוודאות ההולך וגובר בעת האחרונה בשל החששות האפידמיולוגיים על רקע העלייה בתחלואה והופעת וריאנטים חדשים, התפתחויות אשר עלולות להביא, כתלות במידת חומרתן, ליישום מחדש של חלק ממגבלות הקורונה וצמצום היקף הפעילות הכלכלית במשק. שינויים נוספים בהערכות, באומדנים ובתחזיות של ההנהלה יכולים להשפיע באופן משמעותי על ההפרשה להפסדי אשראי.

הערכות ותחזיות כלכליות ואחרות באשר למשך המשבר וחומרתו עלולות להשתנות באופן תכוף ומשמעותי, ולפיכך נתונות בחוסר וודאות גבוה. משכך, קשה להעריך או לצפות כיצד ישתנה מצב הלקוחות והתנהגותם. קשה להעריך כיצד שינויים פוטנציאליים במשתנה כלשהו עלולים להשפיע על ההפרשה להפסדי אשראי בכללותה, הואיל וההנהלה מתחשבת במנעד רחב של גורמים, מדדים ואינדיקטורים בתהליך גיבוש האומדן. ייתכן ששינויים במשתנים אלה לא יחולו באותו שיעור, או לא יהיו עקביים בהשפעתם על הרכיבים השונים של תיק האשראי. יתר על כן, שינויים עתידיים באומדן ההפרשה להפסדי אשראי יכולים לנבוע מגורמים שונים ומגוונים, כגון שינויים ביתרות האשראי, תמהיל האשראי הענפי, איכות הלווים, מחיקות, סיווגים חשבונאיים וכיוצא באלה.

למרות האמור לעיל, על מנת להמחיש את רגישות ההפרשה וכדי לבחון את ההשפעה האלטרנטיבית של הנחות והערכות אחרות, השתמש הבנק בתרחישים השונים אשר גובשו לצורך בסיס האומדן, והשווה אותם ליתרת ההפרשה שהוכרה במועד המאזן וכומתה על בסיס הקצאת משקלות לתרחישים אלה. במסגרת זו, הניח הבנק שבתרחיש אופטימי היקף הלקוחות החשופים למשבר אשר יחוו התדרדרות שתביא להחמרת סיווגם ו/או שיעור ההפרשה בגינם יהיה נמוך יותר ביחס לאומדנים בתרחיש הבסיס וזאת בהתבסס על שורה של משתנים שונים כמתואר לעיל, נסיבות שעשויות להיות מלוות בשיעור אבטלה נמוך מזה הקיים בהערכות הבסיס לצד שיעור צמיחה בשיעור גבוה יותר מזה שבהערכות הבסיס. מאידך, הניח הבנק באופן אלטרנטיבי כי בתרחיש פסימי היקף הלקוחות החשופים למשבר אשר יחוו התדרדרות שתביא להחמרת סיווגם ו/או שיעור ההפרשה בגינם יהיה גבוה יותר ביחס לאומדנים בתרחיש הבסיס בהתבסס על משתנים שונים כמתואר לעיל, נסיבות שעלולות להיות מלוות בשיעור אבטלה על פי הגדרתו הרחבה, אשר יוותר ברמה דו ספרתית בממוצע שנתי, לצד שיעור צמיחה נמוך יותר ביחס להערכות הבסיס. הבנק השווה את תוצאות שני התרחישים האלטרנטיביים המתוארים לעיל ליתרת ההפרשה להפסדי אשראי שהוכרה בדוחותיו הכספיים ליום 30 ביוני 2021. מבלי להתחשב בהשפעות של קיזוז או קורלציה, ההשפעה של האמור לעיל, באופן היפותטי, עשויה להביא להקטנה או להגדלה של ההפרשה להפסדי אשראי בכ-0.3 מיליארד ש"ח, כתלות בהנחות התרחיש.

ניתוח זה הינו סובייקטיבי במידה גבוהה ואינו מיועד, או מתיימר, להעריך שינויים עתידיים בהפרשה להפסדי אשראי מסיבות רבות, ביניהן:

- השפעות השינויים עלולות שלא להתנהג באופן ליניארי.
- קיימים קשרי גומלין, אשר עשויים להיות מהותיים, בין השינויים.
- המשבר השפיע על תחומים רבים במהירות, בעוצמה ובדפוס שלא נראו באחרונה בהיסטוריה, ולכן חוסר הוודאות מעיב על כל תהליך אמידה.

- שינויים משמעותיים בחומרת המשבר ובמשכו, המצב האפידמיולוגי, הופעתם של וריאנטים חדשים, ההשפעות של התמיכה הממשלתית, התפתחויות במישור הבריאותי ומהירות ההתאוששות יכולים להשפיע באופן משמעותי על אומדני ההפרשה, ללא קשר לרגישויות שהומחשו לעיל.
- קיום הפגיעה הכלכלית ויכולת הלקוח להתמודד עמה תלויים בגורמים רבים אשר אינם ברורים בשלב זה כל צרכם, ובכללם מהירות החזרה לשגרה, הצלחת מבצעי ההתחסנות לאורך זמן, התמודדות רפואית עם וריאנטים, יכולת עסקים ומשקי בית להתמודד ולהסתגל באמצעות שינוי דפוסי פעילות והתנהגות, תמיכת הממשלה, פעולות בנק ישראל וכיוצא באלה.

הבנק סבור שהאומדן הקיים הינו נאות במועד הדיווח. הואיל ושיקול דעת משמעותי הופעל במסגרת ניתוח זה, ייתכן שאחרים אשר יבצעו ניתוחים דומים יגיעו למסקנות שונות.

יובהר כי חוסר הוודאות לגבי אופן התפתחות המשבר והשלכותיו על הכלכלה הריאלית עדיין גבוהים, כך שההפרשה יכול שתשתנה - תגדל או תקטן - בעתיד בסכומים מהותיים בהתאם להתפתחויות ובעטיו של חוסר הוודאות כמתואר לעיל.

למידע נוסף אודות השפעת משבר הקורונה ראה פרוט בפרק סיכוני אשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 וליום 30 ביוני 2021.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק מידע צופה פני עתיד.

שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם משבר הקורונה

הבנק יישם במהלך שנת 2020 וברבעון הראשון של שנת 2021 את הנחיות בנק ישראל בנושא נגיף הקורונה ואימץ את המתווים האחידים שפרסם בנק ישראל עד כה לשינוי בתנאי הלוואות, בעיקר באמצעות דחיית תשלומים של אנשים פרטיים ולקוחות עסקיים.

למידע נוסף ראה פרק סיכוני אשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020, 31 במרס 2021 וליום 30 ביוני 2021.

חלק הארי של יתרות החוב הרשומות של ההלוואות שאושרו בגינן דחיות נכון למועד הדוח, שעדיין נמצאות בתקופת הדחיה ושאינן מסוגות בסיווג בעייתי, הוא לתקופה העולה על שישה חודשים.

הבנק עוקב אחר כלל לקוחותיו ובכלל זה גם אחר אוכלוסיית הלקוחות אשר דחו תשלומי הלוואה על מנת לזהות במועד כל התדרדרות באשראי לרבות חשיפה פוטנציאלית להפסד. זאת הן במסגרת תהליכי הניטור והאיתור של הלקוחות ברשימות המעקב השוטפות של הבנק והן במסגרת ניטור ייעודי לזיהוי לקוחות בעלי פוטנציאל פגיעה גבוה יותר מהמשבר.

מתוך סך המשכנתאות שהוקפאו שעדיין קיימת בגינן יתרת חוב ל-31 ביולי 2021 כ-85.6% חזרו לשלם כרגיל.

ליום 31 ביולי 2021 כ-3.0% מסך חבות המשכנתאות עדיין מצויות בסטטוס של הקפאת תשלומים.

למידע נוסף אודות שינויים בתנאי חובות במסגרת ההתמודדות עם משבר הקורונה, ראה פרק סיכוני אשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 וליום 31 במרס 2021.

למידע נוסף ופירוט לגבי התפתחויות שחלו בתיק האשראי ומדדים איכותיים המאפיינים את התיק ניתן לראות בהמשך פרק זה וכן בפרק האשראי בדוח הדירקטוריון ליום 30 ביוני 2021.

פרטים בדבר יתרת החובות בישראל^(א), לגביהם בוצעו שינויים בתנאים במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה החל מיום 1 במרס 2020 ועד ליום 30 ביוני 2021, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי בעקבות הדחיה

מזה: כפיגור של 30 ימים או יותר	יתרת אשראי לציבור	יתר מ-6 חודשים	יתר מ-3 חודשים ועד 6 חודשים	סך הכל חובות לא בעייתיים	חובות לא בעייתיים		חובות אשר נמצאים בדחיית תשלומים נכון למועד הדיווח ^(ב)					
					חובות בדירוג ביצוע	חובות שאינם בדירוג ביצוע	סכום התשלומים שנדחו בפועל	יתרת בגינו נדחו תשלומים	חובות לא בעייתיים		מספר הלוואות ^(ג)	
									חובות בדירוג ביצוע	חובות שאינם בדירוג ביצוע		
457	29,944	3,542	510	4,224	1,079	3	3,142	^(ד) 488	562	8,577	4,712	סך הכל ליום 30 ביוני 2021
455	30,229	3,980	1,286	5,551	1,648	88	3,815	571	537	15,661	6,122	סך הכל ליום 31 במרס 2021
224	24,949	6,659	4,944	12,734	6,272	162	6,300	446	1,144	63,655	13,180	סך הכל ליום 31 בדצמבר 2020

- (א) חובות אשר בוצעו לגביהם דחיות תשלומים בחברות בנות בחו"ל, הינם לפי מתווים מקומיים והיתרה בגינם אינה מהותית לדוחות הכספיים המאוחדים.
- (ב) נכון ליום 31 ביולי הסתכמה יתרת האשראי בגינו נדחו תשלומים לסך של כ-4,072 מיליון ש"ח ויתרת התשלומים שנדחו בפועל הסתכמו לסך של כ-550 מיליון ש"ח.
- (ג) תקופת דחיית התשלומים הינה התקופה המצטברת של דחיות שניתנו לחוב מתחילת ההתמודדות עם נגיף הקורונה ואינה כוללת דחיה אשר לה הלואה זכאי לפי כל דין.
- (ד) מזה: סווגו כחובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית בסך 77 מיליון ש"ח.
- (ה) מספר הלוואות מוצג ביחידות.

הלוואות בערבות מדינה

על רקע התפרצות נגיף הקורונה, הבנק חתם על הסכמים עם המדינה (שעודכנו מעת לעת) להעמדת הלוואות בערבות מדינה במסגרת "קרנות קורונה", שייעודן סיוע לעסקים (קטנים, בינוניים וגדולים), שנקלעו לקשיים תזרימיים כתוצאה ממשבר נגיף הקורונה. תנאי הלוואות נקבעו על ידי משרד האוצר והם אחידים לכל סוגי הלוואות.

במסגרת העדכון האחרון של המדינה ממאי 2021, אושר להעמיד הלוואות חדשות עם מח"מ של עד 10 שנים, ולהאריך מח"מ של הלוואות קיימות לתקופה כוללת שלא תעלה על 10 שנים מיום העמדת הלוואה המקורית בכפוף לתנאים מסוימים. כמו כן, בהלוואות קיימות ניתן להאריך את תקופת הגרייס על הקרן בהלוואה, ב-12 חודשים נוספים ובסך הכל לא יותר מ-24 חודשים מיום העמדת הלוואה המקורית ובכפוף לתנאים מסוימים. בתקופת הגרייס הנוספת על הקרן הריבית תשולם על ידי הלקוח. כמו כן, בחודש מרס 2021 הושווה סכום הלוואה המקסימלי בין המסלולים הכללי והמוגבר. העסק יהיה זכאי לקבלת הלוואות בכל המסלולים יחדיו עד 40% מהמחזור השנתי ובסכום שלא יעלה על 20 מיליון ש"ח.

זכאות לסכום הלוואה מקסימלי ניתן לחשב לפי מחזור הכנסות מדווח בדוחות הכספיים לשנת 2019 או לשנת 2020 נתון להחלטת הלקוח.

תוקף המתווה המעודכן הינו עד ליום 31 ביולי 2021.

קבלת ערבות המדינה סייעה לבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו ותרמה באופן חיובי לאיכות תיק האשראי של הבנק.

מידע בדבר אשראי שניתן בערבות מדינה במסגרת ההתמודדות עם משבר נגיף הקורונה ליום 30 ביוני 2021

יורת חוב רשומה ליום 31 בדצמבר 2020	יורת חוב רשומה ליום 30 ביוני 2021	סיווג לקוח
במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	
3,807	4,078	עסקים קטנים וזעירים
1,595	1,468	עסקים בינוניים
469	407	עסקים גדולים
5,871	5,953	סך הכל

הערות:

1. סיווג הלקוחות מבוסס על מגזרי פעילות - פיקוחיים.
2. עד סמוך לפרסום הדוח העמיד הבנק במסגרת הקרן בערבות המדינה הלוואות לעסקים בסך של כ-6.7 מיליארד ש"ח. בנוסף, אישר הבנק הלוואות בסך של כ-0.2 מיליארד ש"ח שטרם נמשכו על ידי הלקוחות.

למידע נוסף בנושא זה ראה פרק סיכון אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 וליום 30 ביוני 2021.

איכות האשראי של חשיפות אשראי (CR1)

	א	ב	ג	ד
30 ביוני 2021				
יתרות ברוטו ^(א)				
	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו (א+ב+ג)
במיליוני ש"ח				
1	4,301	332,065	(5,069)	331,297
2	-	73,636	-	73,636
3	199	138,573	(412)	138,360
4	4,500	544,274	(5,481)	543,293

	א	ב	ג	ד
30 ביוני 2020				
יתרות ברוטו ^(א)				
	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו (א+ב+ג)
במיליוני ש"ח				
1	3,722	301,108	(4,636)	300,194
2	4	75,875	(33)	75,846
3	236	126,803	(429)	126,610
4	3,962	503,786	(5,098)	502,650

	א	ב	ג	ד
31 בדצמבר 2020				
יתרות ברוטו ^(א)				
	פגומים או בפיגור של 90 ימים או יותר	אחרים	הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך	יתרות נטו (א+ב+ג)
במיליוני ש"ח				
1	4,848	306,820	(5,293)	306,375
2	-	74,668	-	74,668
3	237	135,195	(422)	135,010
4	5,085	516,683	(5,715)	516,053

(א) בהתאם לערכים החשבונאיים המדווחים בדוחות הכספיים, של פריטים מאזניים וחוז' מאזניים היוצרים חשיפה לסיכון אשראי לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203.

סיכון אשראי לפי ענפי משק

30 ביוני 2021									
סיכון אשראי כולל ^(א)					חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)				
סך הכל	דירוג ביצועי אשראי ^(ה)	בעייתי ^(ו)	סך הכל ¹	הפסדי אשראי ^(ד)			פגום	יתרת הפרשה להפסדי אשראי	סך הכל
				חובות ^(ב)	בעייתי ^(ו)	פגום			
בנין פעילות לווים בישראל									
ציבורי מסחרי									
2,554	2,440	84	2,553	2,246	84	36	(3)	-	(50)
581	579	2	551	245	2	-	-	-	(1)
27,103	26,587	481	26,570	16,824	481	194	6	5	(442)
69,367	68,855	386	69,258	33,849	386	93	(14)	(26)	(495)
37,496	36,674	400	37,300	31,829	400	258	(28)	(46)	(425)
6,363	6,312	51	6,221	3,625	51	25	(13)	(1)	(38)
31,631	30,858	711	31,409	25,297	710	215	(50)	6	(428)
4,476	3,729	444	4,464	3,944	444	318	27	(1)	(222)
7,332	6,623	624	7,313	5,871	624	211	(66)	12	(153)
4,871	4,609	207	4,704	2,896	207	195	(117)	(113)	(145)
35,715	35,702	13	23,806	19,111	13	4	48	(7)	(292)
11,658	11,301	339	11,631	8,298	339	175	(61)	(13)	(343)
10,256	10,123	128	10,242	8,414	128	33	(75)	(2)	(114)
249,403	244,392	3,870	236,022	162,449	3,869	1,757	(346)	(186)	(3,148)
99,816	95,799	687	99,816	96,385	687	20	(28)	2	(605)
39,091	36,762	657	39,083	26,678	658	358	(8)	6	(776)
388,310	376,953	5,214	374,921	285,512	5,214	2,135	(382)	(178)	(4,529)
3,005	3,005	-	1,606	1,589	-	-	-	-	(1)
39,379	39,379	-	202	202	-	-	-	-	-
430,694	419,337	5,214	376,729	287,303	5,214	2,135	(382)	(178)	(4,530)

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 287,303, 100,638, 3,042, 896, 38,815 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) סיכון אשראי מאזני וחץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.

(ז) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ח) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,643 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

30 ביוני 2021									
סיכון אשראי כולל ^(א)					חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)				
הפסדי אשראי ^(ד)			מזה: ¹		דירוג ביצוע אשראי ^(ה)		סך הכל		
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	פגום	בעייתי ^(ו)	חובות ^(ז)	סך הכל ¹	בעייתי ^(ח)	סך הכל	במיליוני ש"ח
בגין פעילות לווים בחו"ל									
ציבור מסחרי									
					135	252	-	253	253
(2)	-	-	-	-				630	630
							94	8,412	8,577
(83)	(11)	(26)	94	94	4,640	6,719	94	14,340	15,803
(340)	35	34	297	920	13,282	15,696	920	384	384
					29	68	-	3,778	3,933
-	-	-	-	-	2,652	3,470	-	861	3,070
(25)	1	(2)	-	-	2,992	3,057	1,630	294	420
(371)	-	7	1,073	1,630	272	287	71	1,554	1,570
(5)	-	-	-	71	268	981	16	33,260	33,314
(19)	11	3	16	16	6,300	7,233	1	513	526
(19)	9	(1)	1	1	445	484	13	67,675	72,506
(78)	-	4	102	288	3,318	3,999	288	104	111
(7)	-	(6)	13	13	34,333	42,246	3,033	384	388
(949)	45	13	1,596	3,033	34,788	42,745	3,034	68,163	73,005
	2	1	-	-	111	111	-	39,351	39,351
(1)	-	(1)	1	1	344	388	1	21,960	21,969
(950)	47	13	1,597	3,034	34,788	42,745	3,034	129,474	134,325
(1)	-	(1)	-	-	13,532	15,398	-	548,811	565,019
					743	1,061	8		
(951)	47	12	1,605	3,042	49,063	59,204	3,042		
(5,481)	(131)	(370)	3,740	8,256	336,366	435,933	8,256		

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 47,816,49,063.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לכיצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שביגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שביגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.

31 בדצמבר 2020

סיכון אשראי כולל ^(א)										חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)									
הפסדי אשראי ^(ד)					מזה:					דירוג ביצוע אשראי ^(ה)									
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	פגום	בעייתי ^(ו)	חובות ^(ז)	סך הכל ^(ח)	בעייתי ^(ט)	סך הכל	סך הכל										
במיליוני ש"ח																			
בגין פעילות לווים בישראל																			
ציבור מסחרי																			
(55)	(12)	4	40	116	2,137	2,512	116	2,360	2,514	חקלאות									
(1)	-	-	-	2	234	478	2	504	506	כרייה וחציבה									
(454)	105	147	281	511	16,279	25,678	511	25,216	26,086	תעשייה									
(479)	25	145	137	350	28,846	62,026	350	61,643	62,099	בינוי ונדל"ן - בינוי ^(י)									
(405)	(32)	100	332	525	29,440	33,654	525	32,926	33,769	בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן									
(52)	(2)	3	31	87	3,119	6,343	87	6,436	6,523	אספקת חשמל ומים									
(471)	35	157	467	1,000	24,765	31,177	1,000	30,407	31,491	מסחר									
(189)	20	147	265	366	3,936	4,396	366	3,829	4,410	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל									
(229)	32	180	226	689	5,597	6,618	689	5,896	6,652	תחבורה ואחסנה									
(152)	10	137	208	224	2,846	4,417	224	4,433	4,724	מידע ותקשורת									
(233)	(13)	51	4	12	19,352	23,645	12	33,739	33,751	שירותים פיננסיים									
(395)	46	248	139	339	7,871	11,618	339	11,047	11,632	שירותים עסקיים ואחרים									
(188)	18	109	32	130	8,577	10,561	130	10,417	10,581	שירותים ציבוריים וקהילתיים									
(3,303)	232	1,428	2,162	4,351	152,999	223,123	4,351	228,853	234,738	סך הכל מסחרי^(י)									
(635)	6	174	26	748	90,228	93,455	748	87,028	93,455	אנשים פרטיים - הלוואות לדיר									
(790)	136	271	336	654	25,796	43,107	654	40,745	43,115	אנשים פרטיים - אחר									
(4,728)	374	1,873	2,524	5,753	269,023	359,685	5,753	356,626	371,308	סך הכל ציבור - פעילות בישראל									
(1)	-	-	-	-	1,631	1,640	-	3,863	3,863	בנקים בישראל									
-	-	-	-	-	9	9	-	42,646	42,646	ממשלת ישראל									
(4,729)	374	1,873	2,524	5,753	270,663	361,334	5,753	403,135	417,817	סך הכל פעילות בישראל									

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 270,663, 42,532, 4,575, 753, 99,294 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ז) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ח) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,707 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

31 בדצמבר 2020										
סיכון אשראי כולל ^(א)										
חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)										
הפסדי אשראי ^(ד)										
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:				סך הכל ^(ה)	דירוג ביצועי אשראי ^(ו)	סך הכל	במיליוני ש"ח
			פגום	בעייתי ^(ז)	חובות ^(ח)	סך הכל ^(ט)				
(2)	-	-	-	-	137	188	-	189	190	צביר מסחרי
-	-	-	-	-	-	-	-	654	654	חקלאות
(89)	31	85	99	103	4,184	6,415	103	8,037	8,451	כרייה וחציבה
(303)	59	110	380	922	12,204	13,794	922	12,438	13,887	תעשייה
-	-	-	-	-	30	69	-	303	303	בינוי ונדל"ן
(34)	(2)	(3)	1	176	2,759	3,492	176	3,792	4,009	אספקת חשמל ומים
(383)	1	371	1,027	1,758	2,628	2,751	1,758	424	2,767	מסחר
(5)	(1)	(1)	-	70	410	426	70	382	533	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(25)	(9)	2	28	28	636	1,121	28	1,826	1,854	תחבורה ואחסנה
(32)	-	16	11	11	3,952	5,110	11	26,559	26,660	מידע ותקשורת
(95)	76	97	144	371	3,672	4,288	371	3,482	4,320	שירותים פיננסיים
(13)	-	-	17	17	447	460	17	474	491	שירותים עסקיים ואחרים
(981)	155	677	1,707	3,456	31,059	38,114	3,456	58,560	64,119	שירותים ציבוריים וקהילתיים
(1)	-	1	24	24	161	161	24	128	161	סך הכל מסחרי
(2)	-	-	1	1	388	413	1	412	413	אנשים פרטיים - הלוואות לדיוור
(984)	155	678	1,732	3,481	31,608	38,688	3,481	59,100	64,693	אנשים פרטיים - אחר
(2)	-	1	-	-	8,774	10,127	-	32,773	32,773	סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל
-	-	-	15	15	623	848	15	20,949	20,964	בנקים בחו"ל
(986)	155	679	1,747	3,496	41,005	49,663	3,496	112,822	118,430	ממשלות בחו"ל
(5,715)	529	2,552	4,271	9,249	311,668	410,997	9,249	515,957	536,247	סך הכל פעילות בחו"ל
										סך הכל

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 4,100,453,369, 2,266,10,680,19 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

30 ביוני 2020

סיכון אשראי כולל^(א) חובות^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים)^(ג)

הפסדי אשראי ^(ד)	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי חשבונאות נטו	מחיקות הפרשה	מזה:				סך הכל ^(ה)	דירוג ביצועי אשראי ^(ו)	סך הכל
			פגום	בעייתי ^(ז)	חובות ^(ח)	סך הכל ^(ט)			
במיליוני ש"ח									
בגין פעילות לווים בישראל									
ציבור מסחרי									
(41)	3	6	48	108	1,925	2,308	108	2,188	2,313
(2)	-	1	1	2	371	546	2	575	577
(493)	64	153	341	620	16,434	26,448	620	25,652	26,737
(448)	26	117	140	362	25,381	55,034	362	54,624	55,087
(335)	(5)	54	229	408	27,764	31,568	408	30,885	31,658
(52)	1	8	17	111	3,297	5,234	111	5,228	5,340
(729)	50	421	455	1,092	26,205	31,275	1,093	29,974	31,507
(111)	19	70	26	113	3,743	4,200	113	4,031	4,244
(167)	19	104	241	436	6,238	7,551	440	6,954	7,593
(33)	6	13	16	64	2,877	4,376	64	4,486	4,618
(197)	(15)	14	8	15	13,552	19,424	15	32,504	32,519
(305)	33	140	153	309	7,819	11,592	309	11,171	11,612
(146)	11	62	27	127	8,006	9,670	127	9,534	9,690
(3,059)	212	1,163	1,702	3,767	143,612	209,226	3,772	217,806	223,495
(602)	2	138	-	879	86,635	89,356	879	88,055	89,356
(798)	91	233	311	654	26,180	43,599	653	41,381	43,610
(4,459)	305	1,534	2,013	5,300	256,427	342,181	5,304	347,242	356,461
(1)	-	-	-	-	1,374	1,389	-	4,004	4,005
-	-	-	-	-	16	16	-	48,580	48,580
(4,460)	305	1,534	2,013	5,300	257,817	343,586	5,304	399,826	409,046

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 257,817, 48,998, 395, 6,326, 95,510 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שביגין קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שביגין לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ז) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ח) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,841 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

30 ביוני 2020										
סיכון אשראי כולל ^(א)										
חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)										
הפסדי אשראי ^(ד)										
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:				סך הכל ^(ה)	דירוג ביצועי אשראי ^(ו)	סך הכל	במיליוני ש"ח
			פגום	בעייתי ^(ז)	חובות ^(ח)	סך הכל ^(ט)				
בגין פעילות לווים בחו"ל										
ציבור מסחרי										
					119	211	-	211	211	חקלאות
(1)	-	-	-	-	-	-	-	581	581	כרייה וחציבה
(108)	3	72	135	166	4,242	6,607	166	8,612	8,906	תעשייה
(251)	61	51	370	665	12,322	14,145	665	12,877	14,228	בינוי ונדל"ן
-	-	-	-	-	32	91	-	367	367	אספקת חשמל ומים
(35)	(1)	3	2	90	3,167	4,223	90	4,589	4,881	מסחר
(21)	-	11	-	62	2,235	2,279	62	1,047	2,295	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(1)	(1)	(1)	-	-	143	159	-	252	253	תחבורה ואחסנה
(29)	-	10	56	74	779	1,275	74	1,857	1,961	מידע ותקשורת
(29)	-	9	11	11	6,015	7,116	11	27,513	27,548	שירותים פיננסיים
(103)	18	36	161	530	4,487	5,093	530	4,140	5,105	שירותים עסקיים ואחרים
(14)	-	-	-	23	416	460	23	464	488	שירותים ציבוריים וקהילתיים
(592)	80	191	735	1,621	33,957	41,659	1,621	62,510	66,824	סך הכל מסחרי
(1)	-	-	26	26	197	197	26	164	197	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
(10)	-	9	21	22	396	427	22	403	427	אנשים פרטיים - אחר
(603)	80	200	782	1,669	34,550	42,283	1,669	63,077	67,448	סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל
(2)	-	1	-	-	11,740	12,589	-	33,966	33,966	בנקים בחו"ל
-	-	-	29	29	723	808	29	20,196	20,225	ממשלות בחו"ל
(605)	80	201	811	1,698	47,013	55,680	1,698	117,239	121,639	סך הכל פעילות בחו"ל
(5,065)	385	1,735	2,824	6,998	304,830	399,266	7,002	517,065	530,685	סך הכל

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 45,882,470.13, 1,497, 8,470, 18,777 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

שיטות להפחתת סיכון אשראי - סקירה (CR3)

	א	1א	2א	ב	ג	ד	ה
30 ביוני 2021							
לא מובטחים מובטחים ^(א)							
	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ביטחון יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ערבויות פיננסיות יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)
במיליוני ש"ח							
1	288,126	43,171	18,675	32,895	14,652	10,276	4,023
2	66,737	6,899	6,899	-	-	6,899	6,899
3	354,863	50,070	25,574	32,895	14,652	17,175	10,922
4	3,964	337	41	239	23	98	18
מזה: פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר							

	א	1א	2א	ב	ג	ד	ה
30 ביוני 2020							
לא מובטחים מובטחים ^(א)							
	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ביטחון יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ערבויות פיננסיות יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)
במיליוני ש"ח							
1	270,356	29,838	10,135	21,269	5,982	8,569	4,153
2	69,267	6,579	6,579	-	-	6,579	6,579
3	339,623	36,417	16,714	21,269	5,982	15,148	10,732
4	3,595	131	48	98	32	33	16
מזה: פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר							

	א	1א	2א	ב	ג	ד	ה
31 בדצמבר 2020							
לא מובטחים מובטחים ^(א)							
	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	סך הכל יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ביטחון יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)	מזה: על ידי ערבויות פיננסיות יתרה מאזנית ^(א)	מזה: סכום מובטחי ^(ב)
במיליוני ש"ח							
1	270,412	35,963	13,062	25,637	8,883	10,326	4,179
2	68,642	6,026	6,026	-	-	6,026	6,026
3	339,054	41,989	19,088	25,637	8,883	16,352	10,205
4	4,484	364	41	242	23	122	18
מזה: פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר							

- (א) יתרה מאזנית בהתאם לערכים החשבונאיים המדווחים בדוחות הכספיים ולאחר הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך בעלות אופי אחר מזמני.
 (ב) יתרה מאזנית של החלק מסכום החובות שמובטח בביטחון, ערבות או נגזר אשראי, לאחר התחשבות במקדמי ביטחון.
 (ג) יתרה מאזנית של החובות כאמור, לאחר הפרשות להפסדי אשראי או ירידות ערך בעלות אופי אחר מזמני, שמובטחים באופן חלקי או מלא, ללא קשר לחלק הספציפי שהובטח בחשיפה המקורית.

הגישה הסטנדרטית - חשיפות לפי סוגי נכסים ומשקלות סיכון (אנ"ב) (CR5)

	א	ד	ה	ו	ז	ח	ט	יג	
	30 ביוני 2021								
	סוגי נכסים / משקל סיכון								
	0%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%	סה"כ סכום חשיפות אשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)
	במיליוני ש"ח								
1	195,045	11,421	-	1,084	-	-	199	14	207,763
2	1,690	6,274	-	5,799	-	-	13	-	13,776
3	3,286	14,082	-	2,397	-	-	397	-	20,162
4	-	1,878	-	-	-	-	-	-	1,878
5	-	10,722	-	953	-	-	105,062	355	117,092
6	-	-	-	-	-	37,089	-	-	37,089
7	-	-	-	-	-	15,671	-	-	15,671
8	-	-	28,875	24,692	19,024	21,715	2,155	-	96,461
9	-	-	-	-	-	-	75,431	-	75,431
10	-	-	-	-	-	-	1,973	1,129	3,102
11	2,747	-	-	-	-	-	10,269	829	13,845
11א	-	-	-	-	-	-	5,243	829	6,072
12	202,768	44,377	28,875	34,925	19,024	74,475	195,499	2,327	602,270

	א	ד	ה	ו	ז	ח	ט	יג	
	30 ביוני 2020								
	סוגי נכסים / משקל סיכון								
	0%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%	סה"כ סכום חשיפות אשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)
	במיליוני ש"ח								
1	135,133	15,204	-	1,035	-	-	148	-	151,520
2	1,806	5,670	-	5,918	-	-	19	-	13,413
3	3,444	14,281	-	1,878	-	-	867	-	20,470
4	-	3,432	-	-	-	-	-	-	3,432
5	-	10,914	-	1,323	-	-	98,884	340	111,461
6	-	-	-	-	-	36,803	-	-	36,803
7	-	-	-	-	-	14,996	-	-	14,996
8	-	-	28,230	21,279	10,731	24,220	2,197	-	86,657
9	-	-	-	-	-	-	61,352	-	61,352
10	-	-	-	-	-	-	1,388	1,580	2,968
11	2,826	729	-	-	-	-	10,027	783	14,365
11א	-	-	-	-	-	-	4,302	783	5,085
12	143,209	50,230	28,230	31,433	10,731	76,019	174,882	2,703	517,437

(א) היתרות בגילוי כוללות יתרות חוב מאזניות וחוב מאזניות המשקפות סיכון אשראי, זאת למעט סכומי מיסים נדחים והשקעות בתאגידים פיננסיים מתחת לספי הניכוי (הכפופים למשקל סיכון 250%), חשיפות בגין סיכון אשראי צד נגדי (הנכללות בחלק 5א בדוח זה) ואיגוחים.
 (ב) היתרות משקפות את סכומי החשיפה הפיקוחיים, בניכוי הפרשות ומחיקות, לאחר מקדמי המרה לאשראי ולאחר שיטות להפחתת סיכון אשראי.

	א	ד	ה	ו	ז	ח	ט	יג	
	31 בדצמבר 2020								
	סוגי נכסים / משקל סיכון								
סה"כ סכום חשיפות אשראי (אחרי CCF ואחרי CRM)	0%	20%	35%	50%	60%	75%	100%	150%	
	במיליוני ש"ח								
1 ריבנויות, הבנקים המרכזיים שלהן ורשות מוניטרית ארצית	174,323	13,438	-	938	-	-	78	34	188,811
2 ישויות סקטור ציבורי (PSE) שאינן ממשלה מרכזית	1,619	5,663	-	5,462	-	-	15	-	12,759
3 בנקים, לרבות בנקים רב צדדיים לפיתוח (MDB)	3,197	12,464	-	2,283	-	-	388	-	18,332
4 חברות ניירות ערך	-	1,580	-	-	-	-	-	-	1,580
5 תאגידים	-	11,784	-	1,201	-	-	97,864	319	111,168
6 חשיפות קמעונאיות ליחידים	-	-	-	-	36,518	-	-	-	36,518
7 הלוואות לעסקים קטנים	-	-	-	-	15,507	-	-	-	15,507
8 בביטחון נכס למגורים	-	-	28,415	22,730	14,117	22,950	2,161	-	90,373
9 בביטחון נדל"ן מסחרי	-	-	-	-	-	-	66,198	-	66,198
10 הלוואות בפיגור	-	-	-	-	-	-	1,673	2,069	3,742
11 נכסים אחרים	2,671	731	-	-	-	-	10,153	776	14,331
11א מזה: בגין מניות	-	-	-	-	-	-	4,789	776	5,565
12 סך הכל	181,810	45,660	28,415	32,614	14,117	74,975	178,530	3,198	559,319

מידע נוסף על סיכון אשראי

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לכנק חשיפת האשראי הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה לענפי המשק האחרים, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים פנימיים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן. במסגרת ניהול סיכון האשראי בענף הבינוי והנדל"ן, ממשיך הבנק לעקוב ולנטר את התיק בהתאם למגבלות הרגולטוריות, מדיניות האשראי ומאפייני סגמנט זה.

החל משנת 2016 מבטח הבנק את תיק הערבויות מכוח חוק המכר (דירות). על פי החלטת הנהלת הבנק, לא חודש הביטוח הנ"ל לפרויקטים חדשים שהתחילו החל מ-1 בינואר 2021. עם זאת, ערבויות מכר שהוצאו במסגרת פרויקטים שהחלו עד ליום 31 בדצמבר 2020, לרבות ההתחייבויות להוצאתן, תמשכנה להיות מבטוחות במסגרת הפוליסות הקיימות.

פוליסות אלה, שנרכשו ממבטחי משנה בינלאומיים בעלי דירוג אשראי בינלאומי גבוה, מבטחות את הבנק למקרה בו יידרש לשלם בשל חילוט הערבויות, והכל על פי תנאי הפוליסה. הביטוח מאפשר להפחית את ההון המרותק בגין סיכון האשראי הנובע מהנפקת הערבויות תוך שימוש בפוליסה כ"מפחיתת סיכון אשראי" (ההפחתה הינה בהתאם לדירוג מבטחי המשנה).

ביום 10 בינואר 2021 פרסם בנק ישראל עדכון לניהול בנקאי תקין מספר 315 ביחס למגבלת ענף בינוי ונדל"ן במערכת הבנקאית כדלקמן:

- האורך התוקף בחמש שנים של ההקלה בהוראת השעה, שאפשרה לבנקים להגדיל את החשיפה לענף בינוי ונדל"ן מ-20% ל-22% (לא כולל תשתיות לאומיות), עד לשנת 2025.
- מגבלת החשיפה לענף בינוי ונדל"ן (כולל תשתיות לאומיות) גדלה ב-2 אחוזים (סף המגבלה עלה ל-26% מ-24% מהיקף תיק האשראי).
- נקבע כי אשראי, בגינו ניתן ביטוח אשראי כשיר יסווג לפי הענף המבטח. כך שלצורכי מדידת המגבלה הענפית אשראי לבינוי ונדל"ן המכוסה בביטוח אשראי כשיר יופחת מהחבות הענפית של ענף בינוי ונדל"ן.

נכון ליום 30 ביוני 2021 הבנק עומד במגבלה הרגולטורית הקבועה בחוק ובמגבלות הפנימיות, שהינן כהלימה להערכת הבנק את הסיכון בענפי המשנה השונים.

למידע נוסף אודות הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן ראה פרק [סיכונים אשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020](#) וליום 30 ביוני 2021.

השפעת משבר הקורונה

בחלוף כשנה וחצי מתחילת המשבר קצב הבניה למגורים טרם חזר לרמתו ערב משבר הקורונה בעיקר על רקע מחסור בכך אדם. עם זאת, ניתן לומר כי ענף "הבנייה למגורים" נפגע פחות מהמשבר מענפי משק אחרים.

במהלך המשבר ספגו המרכזים הבינוניים והגדולים בתחום המסחר, פגיעה משמעותית. במבט קדימה עם החזרה של המשק לפעילות מלאה וככל שהעלייה בתחלואה בתקופה שלאחר תאריך הדוח, לא תביא לעיכוב בתהליך היציאה של המשק מהמשבר, ההערכה היא כי עם חזרה לפעילות מלאה, מרכזים אלו ימשיכו להתאושש, אך בקצב איטי וזאת גם לאור מגמות המסחר המקוון ועודפי היצע שקיימים בשוק.

שוק המשרדים הפגין חוסן יחסי במהלך המשבר וספג פגיעה מתונה. במבט קדימה, לאור עודפי היצע בשוק המשרדים, עוד טרם המשבר והמשך עבודה חלקית מהבית; ההערכה היא שגם במחצית השנייה של שנת 2021 תיתכן ירידה בשיעורי התפוסה ובשכר דירה.

במסגרת ניתוח המגמות דלעיל, מחודדים באופן שוטף דגשים בהעמדת אשראי ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק, תוך הערכות והתאמת הפעילות לשינויים במצב המשק ובפעילות הלקוחות. הבנק ממשיך לבחון את הדרכים למתן סיוע ללקוחותיו שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר.

במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות נוכח המשבר.

למידע נוסף ולפירוט לגבי השפעת משבר הקורונה ניתן לראות בפרק זה בדוח על הדירקטוריון והנהלה ליום 30 ביוני 2021 וכן בפרק האשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020.

התפתחות החביונות לענף בינוי ונדל"ן (בישראל ובחו"ל)

שינוי בהשוואה לסוף שנה קודמת	31 בדצמבר		30 ביוני		2021
	2020	2020	2020	2021	
במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	
12.1	8,520	70,646	65,576	79,166	סיכון אשראי מאזני
22.3	1,158	5,181	5,226	6,339	ערבוינות לרוכשי דירות ^(א)
9.5	3,233	33,928	30,171	37,161	סיכון אשראי חוץ מאזני אחר ^(א)
11.8	12,911	109,755	100,973	122,666	סך הכל סיכון אשראי כולל

(א) במונחי סיכון אשראי.

לפירוט נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק סיכונים אשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020.

סיכונים בתיק הלוואות לדיור

התפתחויות בסיכונים אשראי

התפתחויות שחלו במשק בשנים האחרונות (סביבת ריבית נמוכה, ביצועי מחיר למשתכן ועלייה במחירי הדיור) הביאו לגידול משמעותי בהיקף האשראי לדיור בישראל הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה. תיק הלוואות לדיור מנוטר באופן שוטף תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון. במסגרת העמדת הלוואות לדיור, מעמיד הבנק גם הלוואות פרטניות למשתתפים בקבוצת רכישה.

במהלך המחצית הראשונה של שנת 2021 חל גידול בהעמדות אשראי חדש לדיור בישראל ("ביצועים") לעומת התקופה המקבילה אשתקד בקשר עם ביקושים לאשראי לדיור בישראל, הן למטרת מגורים והן אשראי למטרת השקעה בשעבוד דירת מגורים.

השפעת משבר הקורונה

התוכניות הממשלתיות לסיוע בגין משבר הקורונה תמכו במצבם הכלכלי של משקי הבית. ברבעון השני נמשך תהליך היציאה מהמשבר, הסרת המגבלות והמשך חיסון האוכלוסייה. עם זאת, השלכות הצעדים המגבילים והסגרים הכבידו על שוק העבודה ומצב התעסוקה. ככל שהעלייה בתחלואה בתקופה שלאחר תאריך הדוח, תמשיך להתפשט, הדבר עלול להוביל להחזרה של לפחות חלק מהגבלות הקורונה בין השאר על תנועת נוסעים מחו"ל/לחו"ל ותיירות נכנסת ויוצאת וביחד עם הקושי בהחזרת חלק מהעובדים שהוצאו לחל"ת לשוק העבודה, אלו עלולים לעכב את תהליך היציאה של המשק מהמשבר.

מניסיון העבר, לשיעור האבטלה עלול להיות השפעה שלילית על תיק האשראי לדיור.

לאור אופיו המתמשך של המשבר, טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק הלוואות לדיור של הבנק, אם כי רוב הלקוחות להם נדחו חלויות חזרו לשלם באופן סדיר.

במסגרת ניתוח המגמות דלעיל, מחודדים באופן שוטף דגשים בהעמדת אשראי ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון, ההתפתחויות בשוק, ובפעילות הלקוחות ובכלל זה גם חזרה למדיניות דחיית התשלומים שהייתה נהוגה בבנק טרום המשבר.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו ולצלוח את תקופת המשבר יישם הבנק את הנחיות בנק ישראל.

ביום 15 במרס 2020 פרסם בנק ישראל הוראת שעה שכללה מספר הקלות רגולטוריות ובהן הקלה ביחס למגבלה על הלוואות למשקי בית לכל מטרה במשכון דירה. הבנק אימץ הקלה זו בכדי לסייע ללקוחותיו לאחר שהשתכנע כי הלקוחות הללו יוכלו לצלוח את המשבר. הוראת השעה הנ"ל מאפשרת הגדלת שיעור מימון עד לשיעור של 70% בהלוואה לכל מטרה במקום עד לשיעור של 50%.

ביום 9 באוגוסט 2021 פרסם בנק ישראל עדכון להנחיות הפקוח של הבנקים בנושא הלוואות לדיור ובכלל זה על החלטתו שלא להאריך את תוקפה של הקלה זו ותוקפה יפוג ביום 30 בספטמבר 2021.

למידע נוסף ופירוט לגבי השפעת משבר הקורונה ניתן לראות בפרק סיכונים אשראי בדוח הדירקטוריון והנהלה ליום 31 בדצמבר 2020 וליום 30 ביוני 2021.

ביום 27 בדצמבר 2020 פרסם בנק ישראל עדכון לניהול בנקאי תקין מספר 329 המבטל את מגבלת ריבית הפריים (על פיה חלקה של הלוואת הפריים לא יעלה על שליש מסך ההלוואה) ומותיר רק את המגבלה הקובעת כי היחס בין חלק הלוואה לדיור בריבית משתנה, לבין סך ההלוואה, לא יעלה על 66.66%. ההוראה נכנסה לתוקף ביום 17 בינואר 2021 לנוטלי הלוואה חדשה לדיור וביום 28 בפברואר 2021 למחזור הלוואה לדיור.

ביום 9 באוגוסט 2021 פרסם בנק ישראל טיוטה לעדכון קובץ שאלות ותשובות בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור.

הטייטה התייחסה לכך שהתאגיד הבנקאי אינו רשאי להעמיד הלוואה נוספת ללווה המיועדת לשמש "הון עצמי" לצורך רכישת דירה. האמור חל הן על הלוואות צרכניות והן על הלוואות בשעבוד דירת מגורים אחרת. על אף האמור לעיל תאגיד בנקאי רשאי להעמיד ללווה הלוואה נוספת לצורך השלמת מימון רכישת דירה חליפית ובלבד שמתקיימים כל התנאים שנקבעו בקובץ שאלות ותשובות.

הלוואת גישור שמוחזרה ולא נפרעה במועדה כמתוכנן, תשוקלל לצורך מדידה והלימות הון בהתאם למשקל הסיכון החל על התיק הקמעונאי הפיקוחי. שקלול כאמור יחול הן במחזור פנימי של הלוואת הגישור והן במחזור חיצוני.

בנוסף הטייטה התייחסה לכך שבמטרות הנכללות בסיווג "הלוואה לכל מטרה" יש לכלול הלוואה במשכון דירת מגורים כאמור בסעיף 3 (3) להוראה 451, שאינה מיועדת לרכישת זכויות במקרקעין ולכך שהלוואה המיועדת למחזור הלוואה קיימת תסווג בהתאם למטרת הלוואה המקורית (הלוואה לרכישת דירה או הלוואה לכל מטרה). הלוואה המיועדת למחזור מספר הלוואות תסווג באופן פרופורציוני למטרת הלוואות המקוריות.

הבנק לומד ובוחן את השלכות העדכונים כאמור.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו בישראל

יתרת תיק האשראי	שיעור השינוי	
במיליוני ש"ח	ב-%	
83,746	4.8	31 בדצמבר 2019
89,594	7.0	31 בדצמבר 2020
95,782	6.9	30 ביוני 2021

בשנים 2019 ו-2020 חל גידול בהיקף האשראי לדיור. הגידול נמשך ואף התעצם במחצית הראשונה של שנת 2021, בין היתר על רקע ההתעוררות בשוק הנדל"ן כתוצאה מהבשלת פרויקטים של מחיר למשתכן וחזרה חלקית של משקיעים.

במסגרת הניטור אחר מוקדי הסיכון בתיק הלוואות לדיור נערך מעקב גם על מאפייני התיק ומאפייני האשראי החדש, וביניהם על התפלגות האשראי החדש לפי שיעורי מימון (שיעור מימון הינו היחס בין סך האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד בעת העמדת מסגרת האשראי) ויחס החזר מוגדר כיחס בין ההכנסה החודשית הפנויה ובין החזר החודשי).

התפתחות שיעור מימון, באשראי חדש, מעל 60% בישראל

להלן התפתחות האשראי החדש שהעמיד הבנק בשיעור מימון הגבוה מ-60% (שיעור מימון הינו היחס בין שיעור האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד, בעת העמדת מסגרת האשראי):

2019		2020			2021		
ממוצע שנתי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	שיעור מימון
							מטעל 60 ועד 70 כולל
17.2	18.7	19.9	19.8	20.5	20.7	22.4	
17.5	19.4	18.2	18.5	20.1	21.5	23.6	מטעל 70 ועד 75 כולל
0.2	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2	0.1	מטעל 75

(א) מסך האשראי החדש לדיור שהעמיד הבנק.

לפירוט נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק סיכונים אשראי בדוח הדיסקוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2021 וליום 30 ביוני 2021.

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

האשראי הפרטי, אשר יכולת החזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לוויים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך מרכזי בהתוויית תיאבון הסיכון ובהכוונת הניהול השוטף של פעילות זאת.

בנוסף להקפדה על תהליכי החיתום, הניהול והבקרה ברמת הלווה הבודד, הורחב והוגבר גם הניטור השוטף אחר האשראי הפרטי ברמה האגרגטיבית, בין השאר על בסיס סט מדדים פנימי.

לפירוט נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק סיכוני אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2021 וליום 30 ביוני 2021.

השפעת משבר הקורונה

התכניות הממשלתיות לסיוע בגין משבר הקורונה תמכו במצבם הכלכלי של משקי הבית. ברבעון השני נמשך תהליך היציאה מהמשבר, הסרת המגבלות והמשך חיסון האוכלוסייה. עם זאת, השלכות הצעדים המגבילים והסגרים הכבידו על שוק העבודה ומצב התעסוקה. ככל שהעלייה בתחלואה בתקופה שלאחר תאריך הדוח, תמשיך להתפשט, הדבר עלול להוביל להחזרה של לפחות חלק מהגבלות הקורונה בין השאר על תנועת נוסעים מחו"ל/לחו"ל ותיירות נכנסת ויוצאת וביחד עם הקושי בהחזרת חלק מהעובדים שהוצאו לחל"ת לשוק העבודה, אלו עלולים לעכב את תהליך היציאה של המשק מהמשבר. מניסיון העבר, לשיעור האבטלה עלול להיות השפעה שלילית על תיק האשראי לאנשים פרטיים.

לאור אופיו המתמשך של המשבר, טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק האשראי לאנשים פרטיים של הבנק, אם כי מרבית הלקוחות להם נדחו חלויות חזרו לשלם באופן סדיר.

במסגרת ניתוח המגמות דלעיל, מחודדים באופן שוטף דגשים בהעמדת אשראי ומתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר מוקדי סיכון וההתפתחויות בשוק, תוך הערכות והתאמת פעילות הלקוחות.

למידע נוסף ופירוט לגבי השפעת משבר הקורונה ניתן לראות בפרק סיכוני האשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020.

למידע לגבי טיוטה לעדכון קובץ שאלות ותשובות שפרסם בנק ישראל ביום 9 באוגוסט 2021, ראה פרק סיכונים בתיק ההלוואות לדיוור.

הוראת ניהול בנקאי תקין - ניהול אשראי צרכני

ביום ה-4 בפברואר 2021 פרסם הפיקוח על הבנקים הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311A בנושא ניהול אשראי צרכני.

ההוראה מרכזת את דרישות הפיקוח על הבנקים מהמערכת הבנקאית בפעילותה מול הלקוחות הצרכניים. הבנק לומד את ההוראה.

תחילת ההוראה 9 חודשים ממועד פרסומה למעט סעיפים המתייחסים לשיווק אשראי צרכני שייכנסו לתוקפם שלושה חודשים ממועד הפרסום.

למידע נוסף ראה פרק חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית בדוח ממשל תאגידי ליום 31 בדצמבר 2020.

לפירוט נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק סיכוני אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020.

קבוצות לוויים¹

הקבוצה מקיימת תהליכי מעקב סדורים על מנת לוודא כי היא ממלאת אחר מגבלות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות של לווי ושל קבוצת לוויים.

נכון ליום 30 ביוני 2021, הבנק עומד במגבלות הקבועות בהוראה.

למידע נוסף אודות קבוצות לוויים ראה פרק סיכוני אשראי בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020.

חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

למידע בנושא חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים ראה פרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2021.

¹ קבוצת לוויים הם כל אלה יחד: הלווה, אדם השולט בו וכל מי שנשלט על ידי אלה, למעט בנקים. כאשר תאגיד נשלט על ידי יותר מאדם אחד יש לכלול בקבוצת לוויים אחת את אותם שולטים שהתאגיד הנשלט הוא מהותי עבורם (כגון: מבחינה הונית), לרבות התאגיד הנשלט וכל מי שנשלט על ידם. כאשר תאגיד מוחזק על ידי יותר מאדם אחד, יש לכלול מחזיק שאין לו שליטה, שהתאגיד המוחזק הוא מהותי עבורו (כגון: מבחינה הונית), יחד עם התאגיד המוחזק וכן כל מי שנשלט על ידם בקבוצת לוויים אחת. לוויים הקשורים באופן שפגיעה ביציבות הפיננסית של אחד מהם עלולה להשליך על היציבות הפיננסית של האחר, או שאותם גורמים עלולים להשליך על היציבות הפיננסית של שניהם.

חלק 5א - סיכון אשראי של צד נגדי

סיכון האשראי בעסקת נגזרים הינו מדד לסכום ההפסד שהבנק עלול לשאת בו אם הצד הנגדי לעסקה לא יעמוד בתנאי העסקה. סיכון זה למועד מסוים מוגדר כסך השווי הנוכחי של העסקה לאותו מועד בתוספת סיכון פוטנציאלי להפסד עתידי. פוטנציאל זה מוערך על פי רמת התנודתיות הצפויה בנכס הבסיס של העסקה ועל פי משך התקופה שנותרה עד למועד השלמת הביטחונות כפי שסוכם עם הצד הנגדי, וכל זאת לאחר ניכוי הסכמי קיזוז הניתנים לאכיפה.

למידע נוסף אודות סיכון אשראי של צד נגדי ראה חלק 5א בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

ניתוח חשיפה לסיכון אשראי של צד נגדי (CCR) לפי גישה פיקוחית (CCR1)

	א	ב	ה	ו
	30 ביוני 2021			
	עלות שחלוף	חשיפה פוטנציאלית עתידית	EAD לאחר CRM	RWA
	במיליוני ש"ח			
1	4,018	15,087	12,378	4,251
	שיטת החשיפה הנוכחית			
3	-	-	1,374	14
	הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי (לעסקאות מימון ניירות ערך)			
6	4,018	15,087	13,752	4,265
	סך הכל			

	א	ב	ה	ו
	30 ביוני 2020			
	עלות שחלוף	חשיפה פוטנציאלית עתידית	EAD לאחר CRM	RWA
	במיליוני ש"ח			
1	4,012	10,262	8,500	3,480
	שיטת החשיפה הנוכחית			
3	-	-	1,210	3
	הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי (לעסקאות מימון ניירות ערך)			
6	4,012	10,262	9,710	3,483
	סך הכל			

	א	ב	ה	ו
	31 בדצמבר 2020			
	עלות שחלוף	חשיפה פוטנציאלית עתידית	EAD לאחר CRM	RWA
	במיליוני ש"ח			
1	5,820	11,457	11,017	4,129
	שיטת החשיפה הנוכחית			
3	-	-	4,574	37
	הגישה המקיפה להפחתת סיכון אשראי (לעסקאות מימון ניירות ערך)			
6	5,820	11,457	15,591	4,166
	סך הכל			

הקצאת הון בגין התאמת שערך לסיכון אשראי (CVA) (CCR2)

א		ב		א		ב	
30 ביוני		31 בדצמבר		2020		2021	
EAD	לאחר	EAD	לאחר	EAD	לאחר	EAD	לאחר
CRM	RWA	CRM	RWA	CRM	RWA	CRM	RWA
במיליוני ש"ח							
סך כל התיקים שמחשבים בגינם CVA לפי הגישה הסטנדרטית 3							
11,828	1,538	7,804	1,429	10,381	1,522		

חלק 6 - סיכון שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי הנכסים וההתחייבויות בשל שינוי ברמת מחירים בשווקים, שינוי בשיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה ומחירי מניות. החשיפה לסיכונים שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההוגן של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכונים השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכונים שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחראיות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה הממשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול סיכון השוק.

הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות ומקפיד על ניהול סיכונים מוקפד תוך ביצוע תרחישי קיצון ובחינה מתמדת של התפתחות האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

סיכון הריבית

תמצית החשיפות של השווי ההוגן לשינויים של 1% בריבית ברמת הקבוצה

השינוי הפוטנציאלי בשווי ההוגן כתוצאה מתרחיש									
תרחיש	30 ביוני 2021			30 ביוני 2020			31 בדצמבר 2020		
	עלייה של 1%	ירידה של 1%	עלייה של 0.1%	עלייה של 1%	ירידה של 1%	עלייה של 0.1%	עלייה של 1%	ירידה של 1%	עלייה של 0.1%
במט"י									
תיק בנקאי	(527)	390	(53)	(223)	38	(20)	(559)	397	(55)
תיק למסחר	(1)	(6)	-	(107)	122	(11)	(24)	30	(3)
במט"ח									
תיק בנקאי	(312)	83	(22)	81	(58)	(3)	(187)	111	(23)
תיק למסחר	-	60	(1)	(31)	30	(3)	(45)	(59)	-

במהלך המחצית הראשונה של 2021 בוצע עדכון למודל העו"ש אשר קיזז את הגידול בחשיפה לעליית ריבית שנבעה מהפעילות העסקית בתיקי האשראי והנוסטרו.

למידע נוסף בנוגע ל-LIBOR ראה פרק סיכונים שוק בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2021.

למידע נוסף אודות סיכון שוק ראה חלק 6 בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

למידע על סיכון ריבית ראה פרק סיכונים שוק בדוח הדירקטוריון וההנהלה וחלק 6א בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

למידע על סיכון מניות ראה חלק 6ב בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

סיכון שער חליפין

במהלך התקופה המדווחת ההשפעה של שינוי בשערי חליפין על הרווח הנקי אינה מהותית מאחר והבנק אינו מנהל חשיפות משמעותיות במגזר המט"ח.

סיכון שוק בגישה סטנדרטית (MR1)

בטבלה להלן מוצגים נכסי הסיכון בגין החשיפה לסיכונים השוק על פי הגישה הסטנדרטית המכסה רק חלק מהחשיפות לסיכונים שוק.

	א	א	א
	31 בדצמבר	30 ביוני	2021
	2020	2020	2021
נכסי סיכון RWA			
במיליוני ש"ח			
מוצרים ישירים			
1	3,800	5,777	3,945
			סיכון שיעור ריבית (כללי וספציפי)
2	141	74	30
			סיכון פוזיציה במניות (כללי וספציפי)
3	1,036	750	1,064
			סיכון שער חליפין
אופציות			
7	282	222	348
			גישת התרחישים
8	54	67	67
			איגוח
9	5,313	6,890	5,454
			סך הכל

חלק 7 - סיכון נזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגיוס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שייגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון נזילות" ודרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות (LCR (Liquidity Coverage Ratio), תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי.

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", נקבע כי על הבנק להיות בעל מלאי מספק של נכסים נזילים באיכות גבוהה, שיכול לתת מענה לצורכי הנזילות באופן של 30 ימים בתרחיש קיצון משולב הגלום בהוראה.

בימים אלה מתבצעת בחינה לגבי המתודולוגיה של חישוב יחס הנזילות ולהערכת הבנק יישום מתודולוגיה חדשה, ככל שתיקבע, תותיר את הבנק עם יחס נזילות גבוה משמעותית מהדרישות הרגולטריות בנושא. לאור האמור, ובתיאום עם הפיקוח על הבנקים, קבע הבנק בשלב זה יחס כיסוי נזילות פנימי מעבר ליחס המזערי הנדרש על ידי הפיקוח, בשיעור של 15%.

לאומי שומר על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת תיק הנוסטרו בנכסים איכותיים ומפוזרים בשקלים ובמט"ח אשר תאפשר לו לעמוד בכל צורכי הנזילות במגוון תרחישי קיצון, ובאמצעות מדיניות גיוס של מקורות יציבים ומגוונים ולטווחי זמן שונים בדגש על גיוס פיקדונות מקמעונאים וכן גיוס של אג"ח לתקופות ארוכות.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו באמצעות מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל רגולטורי וכן מודלים פנימיים שפותחו בלאומי בהתאם להוראת בנק ישראל, ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם.

עם התפשטות נגיף הקורונה, חלה עלייה ברמת התודעתיות של גורמי הסיכון בשווקים הפיננסיים. הבנק הפדרלי של ארה"ב כבר החל להסביר את עקרונות תוואי הנורמליזציה של הריבית ותהליך הדרגתי וממושך זה עשוי להשפיע בעתיד על המגמות בשווקים הפיננסיים. לפיכך, המידה הרבה של חוסר הוודאות בשווקים עדיין קיימת, והתנדודתיות בשווקים הפיננסיים יכולה להימשך ואף להתגבר מחדש. במהלך הרבעון השני של שנת 2021 חלה ירידה מתונה ביחס כיסוי הנזילות הנובעת מגידול באשראי לציבור, בקיזוז גידול בפיקדונות הציבור. לכל אורך התקופה הנסקרת יחס ה-LCR במט"ח ובכלל המטבעות היה גבוה מהדרישה הרגולטרית והמגבלה הפנימית כפי שסוכמה עם בנק ישראל כמפורט לעיל.

הוראה לחישוב יחס מימון יציב (NSFR)

בתאריך 21 ביוני 2021 פרסם בנק ישראל את הוראה "יחס מימון יציב (NSFR)" 222 - הוראה זו מתבססת על פרסום של ועדת באזל. יחס מימון יציב נטו נועד לשפר את עמידות פרופיל סיכון הנזילות של התאגידים הבנקאיים בטווח הארוך באמצעות דרישה מתאגידים בנקאיים לשמור על פרופיל מימון יציב בהתאם להרכב נכסיהם המאזניים ולפעילויותיהם החוץ מאזניות. תחולת ההוראה מיום 31 בדצמבר 2021.

לפי ה-QIS שביצע הבנק על נתוני 31 בדצמבר 2019, ובהתאם להערכות שבוצעו במהלך השנה האחרונה הבנק יעמוד ברף הרגולטורי (100%) שנדרש ליישום ההוראה. הבנק נערך ליישום ההוראה בהתאם להנחיית בנק ישראל.

למידע נוסף אודות סיכון נזילות ראה חלק 7 בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

יחס כיסוי הנזילות - טבלת גילויים עיקריים (LQ1)

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום					
31 בדצמבר 2020		30 ביוני 2020		30 ביוני 2021	
סך ערך לא משוקלל (ממוצע) (א)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) (א)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) (ב)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) (א)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) (ב)	סך ערך לא משוקלל (ממוצע) (א)
במיליוני ש"ח					
159,197	148,613	178,372	סך הנכסים הנזילים באיכות גבוהה (HQLA)		
תזרימי מזומנים יוצאים					
15,572	207,014	14,576	197,810	16,325	210,869
פיקדונות קמעונאיים מיחידים ומעסקים קטנים					
3,018	59,931	2,751	54,665	3,168	62,946
מזה: פיקדונות יציבים					
11,045	96,767	10,212	89,380	11,786	102,223
פיקדונות פחות יציבים					
1,509	50,316	1,613	53,765	1,371	45,700
פיקדונות לתקופה העולה על 30 יום					
116,531	184,802	114,950	177,698	143,830	223,198
מימון סיטונאי בלתי מובטח					
116,097	184,368	113,114	175,862	143,823	223,191
מזה: פיקדונות שאינם לצרכים תפעוליים (כל הצדדים הנגדיים)					
434	434	1,836	1,836	7	7
חובות לא מובטחים					
12,259	72,917	12,122	66,451	12,040	73,166
דרישות נזילות נוספות					
6,680	6,680	6,601	6,601	6,589	6,589
מזה: תזרימים יוצאים בגין חשיפה לנגזרים ודרישות ביטחון אחרות					
5,579	66,237	5,521	59,850	5,451	66,577
קווי אשראי ונזילות					
2,542	2,542	2,362	2,362	2,694	2,694
מחויבויות מימון חוזיות אחרות					
1,374	43,848	1,295	43,154	1,499	45,905
מחויבויות מימון מותנות אחרות					
148,278	145,305	176,388	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים		
תזרימי מזומנים נכנסים					
-	598	-	838	-	1,143
הלוואות מובטחות (למשל עסקאות מכר חוזר)					
30,826	48,406	31,633	49,123	35,998	54,030
תזרימים נכנסים מחשיפות הנפרעות כסדרן					
1,589	7,058	2,151	8,413	1,958	8,393
תזרימי מזומנים נכנסים אחרים					
32,415	56,062	33,784	58,374	37,956	63,599
סך הכל תזרימי מזומנים נכנסים					
סך ערך מתואם ⁽²⁾					
159,197	148,613	178,372	סך הכל נכסים נזילים באיכות גבוהה (HQLA)		
115,863	111,521	138,432	סך הכל תזרימי מזומנים יוצאים נטו		
137%	133%	129%	יחס כיסוי הנזילות (%)		

- (א) ערכים לא משוקללים יחושבו כיתרות בלתי מסולקות העומדות לפירעון או ניתנות לפירעון על ידי המחזיק תוך 30 ימים (לגבי תזרימים נכנסים ותזרימים יוצאים).
- (ב) ערכים משוקללים יחושבו לאחר הפעלת מקדמי ביטחון מתאימים או שיעורי תזרים נכנס ויוצא (לגבי תזרימים נכנסים ויוצאים).
- (ג) ערכים מתואמים יחושבו לאחר הפעלת (1) מקדמי ביטחון ושיעורי תזרים נכנס ויוצא ו-(2) כל המגבלות הרלוונטיות (כולומר מגבלה על נכסים נזילים באיכות גבוהה ברמה 2 ב וברמה 2 ומגבלה על תזרימים נכנסים).
- (ד) הערכים מחושבים על בסיס ממוצע ברמת הבנק של 76 תצפיות יומיות במהלך הרבעון השני 2021 (73 תצפיות במהלך הרבעון השני 2020 ו-79 תצפיות במהלך הרבעון הרביעי 2020).

חלק 8 - סיכון תפעולי

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

תפיסת ניהול הסיכון הינה בהלימה לאסטרטגיית קבוצת לאומי, מהווה בסיס להגדרת סובלנות הסיכון, לאופן ניהול הסיכון והמשל התאגידי ולקביעת המיקוד והדגשים בתהליכי ניהול הסיכונים התפעוליים, ומאפשרת ניהול סיכונים מושכל וממוקד תוך תעדוף משימות ומשאבים.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים במבנה המשל התאגידי, במדיניות ובמסגרת ניהול הסיכון התפעולי. עם זאת ברבעון זה הוחלט להפריד בין הערכת סיכון הסייבר להערכת הסיכון התפעולי המסורתי בין היתר לאור ייחודיות הסיכון והשלכותיו. למידע נוסף ראה פרק גישת התאגיד הבנקאי לניהול סיכונים בדוח זה.

סיכון אבטחת מידע וסייבר

משבר הקורונה הוביל לעלייה משמעותית בתקיפות סייבר על ארגונים פיננסיים בארץ ובעולם ועל גופי שרשרת האספקה של ארגונים אלו. החשיפה לסבירות התממשות אירוע סייבר עולה בין היתר כתוצאה משימוש גובר של לקוחות בערוצים דיגיטליים ומעבר לעבודה של עובדים וספקים מרחוק.

לאומי נוקט במספר צעדים להפחתת הסיכונים ובכלל זה: יישום בקרות מונעות ומגלות, ביצוע סקרי אבטחת מידע, הגברת הניטור לשם הסרת אתרים מתחזים, הידוק תהליכי ניהול ובקרת הרשאות והעלאת מודעות עובדים להנחיות אבטחת מידע.

במחצית הראשונה של שנת 2021 לא נתגלו אירועי סייבר שהשפיעו על הדוחות הכספיים של לאומי.

סיכון טכנולוגיה

לאומי מייחס חשיבות רבה לכך שהתשתית הטכנולוגית המשרתת את לקוחותיו ועובדיו תאפשר זמינות ורציפות עסקית ותפעולית, ומשקיע לשם כך משאבים רבים. הבנק פועל על פי מדיניות מוצר חדש אשר מתווה את תהליכי ניהול הסיכונים הכרוכים בהכנסת מוצרים חדשים ובכלל זה יוזמות טכנולוגיות וחדשנות.

לאומי החל ביישום תכנית עסקית-טכנולוגית (תכנית מודרניזציה) לצורך השגת יעדיו העסקיים בשנים הבאות.

לאור מגמות בשוק העבודה והביקוש הגובר לעובדים בעלי הכשרה טכנולוגית, קיימת עליה בחשיפה לסיכון המשאב האנושי בדגש על גיוס ושימור עובדים המהווים מוקד ידע משמעותי. לאומי נוקט במספר דרכים להתמודדות עם הסיכון.

למידע נוסף אודות הסיכון התפעולי ופירוט מוקדי הסיכון העיקריים בסיכון התפעולי ראה פרק סיכון תפעולי בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

חלק 9 - מידע נוסף על סיכונים אחרים

סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו הסיכון ששינויים שיבוצעו בחקיקה וברגולציה ישפיעו על היקף ההכנסות וההוצאות של הקבוצה, ההון, תחומי הפעילות של הקבוצה או הסביבה העסקית בה היא פועלת.

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

בעת האחרונה הושם עיקר הדגש על הוראות בתחומים הבאים:

הוראות שפורסמו על רקע התפתחות אירוע נגיף הקורונה, הוראות שעניינן קידום תחרות במגזר הפיננסי לרבות הוראות בתחום הבנקאות הפתוחה, הוראות העוסקות בתחומים של מניעת פשיעה פיננסית - איסור הלבנת הון, שוחד ושחיתות, הוראות מתחומי הגנת הפרטיות ואבטחת המידע; וכן הוראות מתחום ניהול הסיכונים ובפרט ניהול סיכונים תפעוליים.

להרחבה ראה פרק חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית בדוח כספי ליום 30 ביוני 2021.

המגמות והשינויים הנ"ל משפיעים וצפויים להשפיע בשנים הקרובות על המערכת הבנקאית בישראל. הבנק פועל לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות, בוחן את היערכותו לתנאי השוק המשתנים, להגברת התחרות והשקיפות, לכניסתם של שחקנים חדשים לתחומי הבנקאות הקלאסיים, להשוואת עלויות בין הבנק לגופים נוספים, לשימוש במאגרי המידע והנתונים של לקוחות הבנק על ידי גופים חוץ בנקאיים וכן למתן הצעות ערך מתאימות ללקוחות הבנק. במקביל, הרגולציה גורמת לשחיקה בהכנסות, לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה, ולצורך בשיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.

סיכון ציות

סיכון ציות הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את הוראות החוק/הרגולציה.

הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 308 "ציות ופונקציית הציות בתאגיד הבנקאי" מגדירה את תחומי האחריות של הציות באופן פורמאלי וברמה הקבוצתית. ההוראה קובעת כי נדרש להעריך את אפקטיביות ניהול סיכון הציות ולמצוא אמצעים למדידתו כאשר, הסיכון נגזר ממכלול החקיקה הרלוונטית לפעילות הבנק.

על פי מדיניות הבנק, מנוהל סיכון הציות על בסיס קבוצתי. במסגרת זו, ננקטים צעדים שונים לפיקוח ובקרה על השלוחות וחברות הבנות לצורך מעקב על יישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית. נוכח משבר הקורונה, מתבצעות התאמות באופן ניהול סיכון הציות, תוך איתור סיכונים מתפתחים המאפיינים עיתות משבר.

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכונים הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית (Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כממונה על הגנת הפרטיות כ- Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף למנהלת הסיכונים הראשית.

א. איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

שמירה על תרבות ציות נאותה, לרוחב הארגון, מחייבת קיומה של מסגרת בקרה ואכיפה אפקטיבית. לצורך כך, נקבעו תהליכי בקרה ואכיפה סדורים על מכלול תהליכי העבודה וסיכונים הציות הנגזרים מהם. מטרתה של מסגרת הבקרה והאכיפה הינה, בין היתר, לאתר פערים וחשיפות קיימים ופוטנציאלים לשם בחינת הצורך בעדכון תהליכי עבודה, וביצוע הדרכות.

המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בין היתר, מתמקד הבנק במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, נותני שירותים פיננסיים, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכונים ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות ערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפר את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה.

קצינת הציות הראשית של הקבוצה משמשת גם כממונה על האכיפה, האחראית על יישום תכנית האכיפה הפנימית בתחום ניירות הערך וניהול השקעות אשר אושרה על ידי דירקטוריון הבנק. בשנת 2018 בוצע הליך של תיקוף חוזר של תכנית האכיפה על ידי מומחה חיצוני.

ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act, CRS – Common Reporting Standard ומדיניות כסף מוצהר
 ביום 14 ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227), התשע"ו-2016 בנושא יישום הסכם FATCA שנחתם בין מדינת ישראל לארה"ב והסכמים לחילופי מידע בין מדינת ישראל למדינות אחרות לפי התקן לחילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים שפרסם ה-OECD.

תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ט-2019 פורסמו ביום 6 בפברואר 2019, ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכים לזיהוי לקוחות תושבי מדינות זרות, ולדווח על לקוחות שזוהו כתושבי מדינות שישראל חתומה עמן על הסכמים לחילופי מידע לרשות המיסים בישראל לצורך העברת המידע לרשות המוסמכת במדינת התושבות שלהם.

הבנק מבצע את הדיווחים הנדרשים לרשות המיסים בישראל בהתאם להוראות החקיקה האמורה.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור וזיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות. במידת הצורך, נדרשים לקוחות להמציא הצהרות ואישורים שונים.

למידע אודות עיצום כספי שהתקבל מהמפקח על הבנקים ראה ביאור 10.1 בדוחות הכספיים ליום 30 ביוני 2021.

סיכון משפטי

הסיכון המשפטי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף קיומו של הסכם או כתוצאה מהתחייבויות תלויות לרבות בגין תביעות ודרישות מהבנק. הסיכון המשפטי כולל גם סיכונים הנובעים מחקיקה, תקנות, פסיקה והוראות רשויות, סיכונים הנובעים מפעילות ללא גיבוי בהסכמים מספקים, או מפעילות ללא ייעוץ משפטי או על פי ייעוץ משפטי לקוי וכן כתוצאה מפרשנות לגבי זכויות הצדדים מכח הסכמים שבין הבנק לבין לקוחותיו.

קיימת חשיפה משפטית כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאוחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטוריים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאוחדות, המועלות, בין היתר, בבקשות לאישור תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה משפטית בשל שינויים רגולטוריים והנחיות של הפיקוח על הבנקים, רשות ניירות ערך ורגולטורים אחרים להם כפופה פעילות הבנק. ההתקשרויות עם הלקוחות הינו, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקת בתי המשפט. הבנק והחברות המאוחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף למציאות המשתנה. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה משפטית כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאוחדות מוגשות מעת לעת תלונות לפיקוח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק.

למידע נוסף ראה פרק סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 31 בדצמבר 2020.

סיכון סביבתי

בשנים האחרונות גברה המודעות העולמית לחשיפה פוטנציאלית כתוצאה מהתממשות של סיכונים סביבתיים וסיכונים אקלים ובכלל זה סיכון מעבר וסיכון פיזי (להלן – "סיכונים סביבתיים").

הבנק מכיר בכך שזיהוי והערכת הסיכון הסביבתי הינו חלק מתהליך נאות של הערכת הסיכונים ופועל להטמעת נושא ניהול החשיפה לסיכון הסביבתי ובכלל זה סיכון אקלים (הסיכון הפיזי וסיכון המעבר).

סיכונים סביבה לבנק מהווים חשיפה בפני נזקים פוטנציאליים שעלולים להיגרם כתוצאה מאירועים או מתהליכים שקשורים לסביבה, לרבות שינויי אקלים.

סיכונים סביבתיים נובעים מחשיפה של הבנק לפעילויות שקיים פוטנציאל שייגרמו לנזקים סביבתיים או יושפעו מהם, כמו למשל, זיהום אוויר ומים, זיהום קרקע, הפחתת המגוון הביולוגי ובריאות יערות.

הבנק עלול להיחשף לסיכון הסביבתי הנ"ל באופן עקיף ובאופן ישיר במקרה בו הבנק ימצא אחראי למפגע סביבתי/פגע במתקניו.

כמו כן, יתכן סיכון מוניטין לבנק במקרה בו ייוחס לבנק קשר לגורם מפגע סביבתי, בין באופן ישיר כיוצר המפגע ובין באופן עקיף כמממן של המפגע.

הבנק רואה חשיבות בשמירה על סביבה ברת קיימא לצורך כך הבנק מחזיק מזה כעשור תקן איכות סביבה ISO 14001 ובמסגרת זאת מבוצע ניהול ובקרה אחר רגולציות הקשורות לסיכונים סביבתיים, לרבות בקרה חיצונית שנתיית על ידי מכון התקנים. הבנק עוקב אחר ההתפתחויות בתחום ולומד את הנושא.

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות צמיחה כלכלית, סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכח הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי.

התפרצות נגיף הקורונה בחודש ינואר 2020, ומידת אי הוודאות הגדולה לגבי השפעותיו השונות, עדיין מהווה סיכון מאקרו כלכלי גלובלי משמעותי מאוד. קיים קושי בהערכת ההתפתחויות הכלכליות העתידיות, זאת לנוכח מידת חוסר הוודאות המשמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו על מסלול החיים של כלל מדינות העולם. ישנה שונות רבה בקצב ההתחנסות של מדינות העולם וגם קיימים סימני שאלה לגבי יעילות החיסון בפני וריאנטים שונים של הווירוס ומשך זמן הכיסוי החיסוני. על כן, השלכות המשבר על הכלכלה העולמית, ובמידה פחותה על הפעילות המקומית, וכן על עסקי הבנק עדיין עלולות להיות מהותיות. משבר הקורונה, הביא בשנת 2020 לפגיעה הגדולה ביותר בצמיחה העולמית מאז מלחמת העולם השנייה, ובהיקף גדול מאשר במשבר הפיננסי הגלובלי, יותיר כלכלות רבות ברחבי העולם עם חובות ריבוניים גדולים, התפתחות אשר עלולה להוות סיכון עתידי למידת היציבות בשווקים הפיננסיים. מדובר בפגיעה מהותית בפעילות העסקית של ענפים רגישים כמו תיירות, תעופה, פנאי, בידור, שירותי אוכל ועוד וכן השפעות עקיפות משמעותיות על מכלול רחב של ענפים בתחומי המסחר והשירותים וכן נדל"ן שאיננו למגורים. עם זאת, לנוכח תהליך ההתחנסות המהיר שיושם בישראל, ולמרות התעוררות וריאנט הדלתא, הסיכונים הנוגעים לפעילות הכלכלית בישראל פחתו לעת עתה. כמו כן, בחלק ממדינות העולם המובילות, מסתמן תהליך מוצלח יחסית של התחנסות, מה שפעל להפחתת רמת הסיכונים בחלק מן המדינות. ביתר המדינות תהליך ההתחנסות איטי יחסית עד כה, ולכן מדינות אלו, בפרט מדינות הכלולות במניין השווקים המתעוררים, עדיין חשופות במידה רבה לסיכונים הכלכליים הנובעים ממצבי סגר ומגבלות אחרות הנובעות מהיקפי התחלואה הגבוהים. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים, ובכלל זה עורך תרחישי קיצון אחידים לבקשת הפיקוח על הבנקים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, לכשיידרש.

למידע נוסף ראה סיכון מאקרו-כלכלי בחלק 9 בדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

למידע בנושא סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי, סיכון מודלים וסיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct), ראה פרק סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה ליום 30 ביוני 2021 ובדוח על הסיכונים ליום 31 בדצמבר 2020.

מקרא

KM	Key Metrics
OV	Overview
CC	Capital Composition
LR	Leverage Ratio
CR	Credit Risk
CCR	Counterparty Credit Risk
MR	Market Risk
LIQ	Liquidity